

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

Tovačov v době Pernštejnů (1503-1597):
zámek, rezidenční město

bakalářská diplomová práce

TOMÁŠ PARÁK

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Waisser, Ph.D.

Olomouc 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Tovačov v době Pernštejnů (1503-1597): zámek, rezidenční město“ vypracoval samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, uvedených v seznamu, který tvoří přílohu této práce. Práce má 83 479 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne: 12. 12. 2018

.....

Tomáš Parák

Poděkování

Tímto chci poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Pavlu Waisserovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a odborné vedení. Mé poděkování patří také kastelánce Tovačovského zámku paní Květě Zajícové, zaměstnancům Státního okresního archivu v Olomouci, Prostějově a Přerově, dále pak paní Miladě Oravové z Národního památkového ústavu v Olomouci. Závěrem chci poděkovat své rodině za podporu během celého studia.

Obsah:

1. Úvod	5
2. Přehled dosavadního bádání	6
3. Rod Pernštejnů	11
3.1. Vilém z Pernštejna (1438-1521)	13
3.2. Jan z Pernštejna (1487-1548)	17
3.3. Vojtěch z Pernštejna (1532-1561)	20
3.4. Vratislav z Pernštejna (1530-1582)	21
3.5. Jan ml z Pernštejna (1561-1597)	24
4. Historie města Tovačova	25
4.1. Město Tovačov s hradem do roku 1503	25
4.2. Město Tovačov za Pernštejnů 1503-1597	27
5. Historie stavební činnosti na zámku a ve městě za Pernštejnů 1503-1507	33
5.1. Fortifikace zámku a města	33
5.2. Architektonické prvky městských domů	35
5.3. Zámek a jeho architektonická přestavba	36
6. Závěr	40
7. Seznam použité literatury a pramenů	42
8. Seznam obrazové dokumentace	45
9. Obrazová dokumentace	48
10. Anotace	74

1. Úvod

Město Tovačov se stejnojmenným zámekem se nachází v okrese Přerov v Olomouckém kraji. Leží při středním toku řeky Moravy a je pomyslnou křižovatkou blízkých měst Olomouce, Přerova, Kroměříže a Prostějova. Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolil toto moravské město a zámek, nejen na návrh svého vedoucího práce, ale také proto, že ho znám již od dětských let a studoval jsem zde i na střední škole. [5]

Jak již z názvu vyplývá, svou práci jsem vymezil na období let 1503 až 1597, kdy město a zámek vlastnili Pernštejnové. Důvodem, proč jsem se na dané období zaměřil, je skutečnost, že toto období v historii zámku nebylo souhrnně v žádné bakalářské ani magisterské práci zpracováno. Nejdříve uvedu přehled dosavadního bádání, ve kterém shrnu literaturu, která se věnuje pánům z Pernštejna, historii města Tovačova a zámku. Dalším bodem mé práce bude historie rodu Pernštejnů, ve které zmíním rodovou legendu a prameny dokládající původ pánů z Pernštejna. Podrobněji se povenuji pánům z Pernštejna, kteří vlastnili zámek i tovačovské panství. Zaměřím se na jejich životopisné údaje a nejvýznamnější počiny, a to především u Viléma, Jana z Pernštejna a Vratislava, jakožto nejvýraznějšími osobnostmi. Rodovou linii ukončím posledním jejím potomkem. V historii města Tovačova shrnu dějinné údaje zámku od počátku, kdy byl postaven jako tvrz s pozdějšími přestavbami na pozdně gotický vodní hrad s renesančními architektonickými prvky. Pro dokreslení doby pernštejnské v práci uvedu i střípky ze života obyvatelů rezidenčního města. Hlavním bodem mé práce je architektura zámku, fortifikace města a zámku za pánů Pernštejnů. V této kapitole popíšu stavební činnosti jednotlivých částí zámku přistavěných Pernštejnů. K tomuto tématu se budu snažit najít a shrnout všechny dostupné údaje a datace a vytvořit ucelený rámec. Dále se pokusím vysledovat analogické vztahy k východočeským pernštejnským državám. Práci doplním obrazovou dokumentací.

2. Přehled dosavadního bádání

Pernštejnské kořeny rodu sahají až do 13. století a historie rodu končí v 17. století. Pernštejnové měli několik významných osobností ovlivňující dějiny českých zemí. Prvním autorem vycházejícím z původních pernštejnských archiválií byl Tomáš Pešina z Čechorodu. Ve vlastivědné monografii *Mars Moravicus* cituje archiválie a korespondenci z 15.-16. století.¹ Rodem zubří hlavy se zabývala řada autorů. Jedním z významnějších autorů byl historik Jan Petr Cerroni a historik Antonín Boček. Jejich knihy se zabývaly genealogií rodu. Ke starší literatuře vyjadřující se k pánům z Pernštejna bez pochyb patří publikace *Z minulosti města Tovačova a okolí*.² Autorem knihy je učitel měšťanské školy Antonín Ugwitz. Pernštejny autor uvádí od roku 1503, kdy Vilém z Pernštejna kupuje Tovačovské panství. Zmíněny jsou také listiny vydané obyvatelům a městu Tovačovu. O pánech z Pernštejna, kteří vlastnili Tovačovské panství a zámek se zmiňuje autor *Vlastivědy moravské* pan František Peřinka v několika větách.³ Stejně jak v předchozí knize od Antonína Ugwitze jsou i zde sepsáni všichni důležití držitelé panství. Mezi které patřil již zmíněný Vilém z Pernštejna a následně jeho syn Jan z Pernštejna. Dalším držitelem panství byl Janův syn Vojtěch a Vratislav. Posledním Pernštejnem na Tovačově byl Vratislavův syn Jan.

Z novodobých historiků se Pernštejnům nejvíce věnoval Petr Vorel. Napsal několik publikací vycházející z archivních pramenů. Prvotinou zabývající se rodem Pernštejnů od tohoto autora je kniha *Páni z Pernštejna: Českomoravský rod v zrcadle staletí*.⁴ Autor shrnuje dějiny rodu v kapitole rod erbu zubří hlavy v zrcadle staletí. V knize uvádí literaturu a listinné prameny zabývající se Pernštejnským rodem. Na konci knihy zmiňuje svůj komentář k Pernštejnům v 15. – 17. století. V roce 1995 byl vydán sborník *Pernštejnové v českých zemích* ke konané konferenci z 8 a 9 září 1993 v Pardubicích.⁵ Obsahem se publikace dělí na majetkové zázemí českomoravského panského rodu a několik příspěvků vztahující se k tomuto tématu. Například vývoj pozemkové držby v 15.-17.století, Prostějov za vlády pánů z Pernštejna. Dalším tématem je politika a náboženství velkých osobností Pernštejnského rodu. V této kapitole přispěl svým článkem pan Jaroslav Pánek, který píše o pramenných východiscích, následně hodnotí Vratislava z Pernštejna jako politika. Zabývá se jeho

¹ Tomáš Pešina z Čechorodu, *Mars Moravicus*, Praha 1677.

² Antonín Ugwitz, *Z minulosti města Tovačova a okolí*, Prostějov 1907, s. 27-56.

³ František Peřinka, *Vlastivěda moravská: II. místopis, Olomoucký kraj, Kojetínský okres*, Brno 1930, s. 249-255.

⁴ Petr Vorel, *Páni z Pernštejna: Českomoravský rod v zrcadle staletí*, Pardubice 1993.

⁵ Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995.

náboženskou orientací a téměř v závěru uvádí kapitolu Evropský rozměr politické aktivity Vratislava z Pernštejna.⁶ Třetím a posledním tématem je Pernštejnský mecenát a česká kultura. V roce 1995 vyšla Petru Vorlovi ve sborníku *Morava na prahu nové doby* kapitola zabývající se majetkovými a rodinami vztahy šlechtických rodů Cimburků a Pernštejnů v 15. a 16. století. Sborník byl vydán v Přerově po konání konference k pětistému výročí úmrtí Ctibora Tovačovského.⁷ V knize *Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století: edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551*.⁸ Autor Petr Vorel krátce shrnuje historii rodu Pernštejnů a přikládá listy s jejich korespondencí. Tentýž autor sepsal také publikaci *Páni z Pernštejna, Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*.⁹ Zmiňuje počátek rodu, který je opředen pověstí a také rodokmen. Uvádí údaje a datace, jenž jsou podloženy listinami již od 14. století. Sleduje zde vzestup rodu a jejich úpadek a věnuje se rozmanitě hlavním osobnostem rodu, například Vilému z Pernštejna, Janu, Vojtěchu, Jaroslavu, Vratislavu. Ke konci knihy shrnuje vývoj bádání, který končí rokem 1999, kdy vydává svou knihu. V roce 2012 vychází druhé vydání knihy *Páni z Pernštejna, Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*.¹⁰ Autor Petr Vorel zde přidává kapitolu Páni z Pernštejna po třinácti letech. V roce 2012 byl vyhlášen Pernštejnský rok, kterému předcházela v roce 2011 Rožmberský rok. Jednalo se o soubor výstav a akcí týkajících se rodu Pernštejnů. Výstavy se konaly na hradě Pernštejn a v pražském Salmovském paláci. V Praze proběhla ve dnech 3. května až 31. července výstava Pernštejnové a jejich doba. Ke konání výstavě byl publikován také katalog.¹¹ Do katalogu přispěl Petr Vorel textem o Pernštejnech. O Pernštejnské architektuře psala Dana Novotná. Píše o Prostějovu, Pardubicích a zmiňuje zámky v těchto městech. Následně pokračuje Tovačovem a zámek v Litomyšli.

Rodem Pernštejnů ve 13.-14. století se věnoval Jaroslav Teplý. V knize pod titulem *Pernštejnové ve 13.-14. století*.¹² Autor shrnuje nejstarší historické prameny, zabývá se rodovou půdní držbou na Moravě. V závěru přiložil genealogické schéma rodu. V roce 2016

⁶ Jaroslav Pánek, Politika, náboženství a každodennost nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 187-202.

⁷ Petr Vorel, Cimburkové a Pernštejnové (Majetkové a rodinné vztahy na přelomu 15. a 16. století), in: František Hýbl (ed.), *Morava na prahu nové doby: sborník příspěvků z konference, konané 22. – 23. června 1994 u příležitosti úmrtí Ctibora Tovačovského z Cimburka*, Přerov 1995, s. 75-85.

⁸ Petr Vorel, *Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století: edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551*, Pardubice 1997.

⁹ Petr Vorel, *Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.

¹⁰ Petr Vorel, *Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 2012.

¹¹ Petr Svoboda, *Pernštejnové a jejich doba: výběrový katalog & stručný průvodce výstavou*, Praha 2012.

¹² Jaroslav Teplý, *Pernštejnové ve 13.-14. století*, Pardubice 1996.

vydal ten samý autor publikaci pod názvem *Rod Pernštejnů za Přemyslovských a Lucemburských králů*.¹³ Píše o rodových předcích pánu z Pernštejna.

V knize *Jan z Pernštejna 1561-1597, hospodářský úpadek Pernštejnů* autor Marek Vařeka nastiňuje hospodářskou a ekonomickou činnost na Moravských Pernštejnských panství v druhé polovině 16. století. Zmiňuje počty osedlých a zabývá se robotnictvím, pivovarnictvím, rybníkářstvím, lesnictvím a myslivostí. V další kapitole píše o úvěru v předbělohorské době. Popisuje, jak se organizovali úvěrové transakce. Zabývá se zadlužeností Jana z Pernštejna a uvádí jeho věřitele.¹⁴

Cestou české šlechty do Itálie se zabýval Jaroslav Pánek.¹⁵ V knize uvádí přípravu české šlechty na nastávající cestu. V další kapitole píše o účastnících výpravy, kde Vratislav z Pernštejna sehrává hlavní roly vedoucího skupiny.

Knížku o Pernštejnských ženách napsal Pavel Marek. Jsou zde zmíněny historické události ze života Vratislava z Pernštejna a jeho ženy Marie Manrique de Lara. Dne 14. září 1555 si ji bere ve Vídni za manželku. První roky svého manželství trávili od roku 1556 v Tovačově.¹⁶

Historii města Tovačova nalezneme v knize *Z minulosti města Tovačova a okolí*.¹⁷ Autorem publikace je Antonín Ugwitz, shrnuje historii od pravěku přes rodové držitele města, kterými byli Cimburkové, Pernštejní a páni ze Salmu a Neuburga až po rok 1907. O historii města a pánských rodů se také dočteme ve *Vlastivědě moravské v II. místopisu, Olomoucký kraj, Kojetínský okres*.¹⁸ K výročí města byla v roce 1971 vydána publikace vztahující se k městu, zámku a zdejším rybníkům.¹⁹ V roce 2016 byla autorem Leonem Bouchalem a kolektivem autorů vydána kniha *Toulky Tovačovskou minulostí aneb 695 let historického putování městem pod Spanilou věží*.²⁰ Shrnují zde stručnou historii města, dějiny šlechtických rodů a držitelů panství Tovačov.

¹³ Jaroslav Teplý, *Rod Pernštejnů za Přemyslovských a Lucemburských králů*, Pardubice 2016.

¹⁴ Marek Vařeka, *Jan z Pernštejna 1561-1597, hospodářský úpadek Pernštejnů*, České Budějovice 2008.

¹⁵ Jaroslav Pánek, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, České Budějovice 2003.

¹⁶ Pavel Marek, *Pernštejnské ženy: Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*, Praha 2018.

¹⁷ Antonín Ugwitz, *Z minulosti města Tovačova a okolí*, Prostějov 1907.

¹⁸ František Peřínka, *Vlastivěda moravská: II. místopis, Olomoucký kraj, Kojetínský okres*, Brno 1930, s.211-261.

¹⁹ Bohumír Štéger, *Tovačov, 650 let městem*, Tovačov 1971.

²⁰ Leon Bouchal, *Toulky Tovačovskou minulostí aneb 695 let historického putování městem pod Spanilou věží*, Tovačov 2016.

K prozkoumání zámku a stavebně historickému průzkumů došlo v osmdesátých letech dvacátého století. Po prozkoumání zámku, dokončil v roce 1984 Zdeněk Gardavský stavebně historický průzkum s poznatky o Tovačovském zámku.²¹ Autor zde přiložil i obrazovou přílohu k zámku. Další průzkum provedl Leoš Mlčák a Karel Žurek.²² Oba autoři provedli stavebně historickou analýzu, průzkum fasád a omítek v interiéru. V závěru práce uvádějí návrh památkové obnovy. Obě práce jsou uchovány v Národním památkovém ústavě, územní odborné pracoviště v Olomouci. V roce 1992 proběhla v Olomouci na půdě Univerzity Palackého konference Historická Olomouc, která se zabývala renesancí. Po skončení konference byla vydána publikace, ve které byl publikován také odborný článek zabývající se stavebními dějinami zámku v Tovačově spadající do tohoto období.²³ Ranou renesancí a humanismem na Moravě se zabývá kniha od Ivo Hlobila a Eduarda Petřů. Zmiňují zde kapitoly zabývající se Tovačovským zámekem od Ctibora Tovačovského a jeho stavebním a uměleckým přínosem pro zámek až po pány z Pernštejnu.²⁴ V roce 1995 Ivo Hlobil publikoval článek stavebně-historické analýzy tovačovského zámku ve sborníku *Morava na prahu nové doby*.²⁵ Ve stejném sborníku vyšel rozbor Tovačovského renesančního nápisu z roku 1492.²⁶ Autorem rozboru je Aleš Rozehnal. V roce 1999 vychází třetí vydání publikace *Od gotiky k renesanci: Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1440-1550*. Do knihy přispěli autoři Leoš Mlčák a Karel Žurek textem o Tovačově a zámku.²⁷ Historický přehled a vývojové schéma zámku nalezneme v *Ilustrované encyklopedii moravských hradů, zámků a tvrzí*.²⁸ V knize jsou zařazeny a seřazeny podle abecedy moravské hrady, zámky a tvrze. K opevnění a stavebnímu vývoji tovačovského zámku se ve své studii vyjádřil Jiří Slavík.²⁹ V úvodu shrnuje autory zabývající se tovačovským zámekem. Dále se zabývá opevněním a zámeckou stavbou. V roce 2016 vychází Karlu Žurkovi příspěvek v *Olomouckém archivním*

²¹ Zdeněk Gardavský, *Zámek Tovačov, Stavebně-historický průzkum*, Olomouc, 1984.

²² Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Zámek Tovačov, Stavebně-historická analýza a návrh památkové obnovy*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 1991.

²³ Leoš Mlčák – Karel Žurek, Poznámky ke stavebním dějinám zámku v Tovačově v období renesance, in: *Historická Olomouc*, č. 9, Olomouc 1992, s. 103-106.

²⁴ Ivo Hlobil – Eduard Petřů (eds.), *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 107-115.

²⁵ Ivo Hlobil, K stavebně-historické analýze tovačovského zámku, in: František Hýbl (ed.), *Morava na prahu nové doby: sborník příspěvků z konference, konané 22. – 23. června 1994 u příležitosti úmrtí Ctibora Tovačovského z Cimburka*, Přerov 1995, s. 110-112.

²⁶ Aleš Rozehnal, Tovačovský renesanční nápis z roku 1492, in: František Hýbl (ed.), *Morava na prahu nové doby: sborník příspěvků z konference, konané 22. – 23. června 1994 u příležitosti úmrtí Ctibora Tovačovského z Cimburka*, Přerov 1995, s.113-120.

²⁷ Leoš Mlčák – Karel Žurek, Tovačov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1440-1550, svazek III, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 234-238.

²⁸ Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, zámků a tvrzí*, Praha 2007, s. 642-644.

²⁹ Jiří Slavík, Glosy k opevnění a stavebnímu vývoji tovačovského zámku, in: Zlata Gersdorfová – Petr Menšík (eds.), *Castellologica bohemia 15*, Plzeň 2015, s.140-150.

sborníku.³⁰ Zabývá se v něm kamenickými značkami na vřetenovém schodišti zámecké věže v Tovačově. Kamenické značky jsou geometrické tvary, které se nacházejí na kamenických prvcích architektury a dají se použít ke zjištění stáří a typologie architektury. Nalézají se převážně na středověkých a novověkých stavbách. Klára Benešová nastiňuje v knize *Dějiny umění v českých zemích 800-2000* krátce stavby, které vlastnili Pernštejnové. Uvádí například hrad Kunětickou Horu, opevnění města a zámku v Pardubicích.³¹

V roce 1994 vychází v časopise *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* článek, jehož autorem je Zdeněk Gardavský.³² Zabývá se zde stavebními souvislostmi Pernštejnských měst v Čechách a na Moravě. Zmiňuje obranný opevněný systém, který používali Pernštejnové na svých některých sídelních městech, ke kterým jmenovitě patří Pardubice, Prostějov, Tovačov. Fortifikací se zabýval Miroslav Plaček³³, František Chupík.³⁴

Zámek v Tovačově se zabývaly v diplomových pracích dvě autorky. První autorkou je Hana Holásková, která v roce 2009 obhájila bakalářskou práci na téma *Stavební a umělecká historie zámku v Tovačově*.³⁵ Zabývala se souhrnným vývojem zámku seřazeným podle období a tehdejších vlastníků. O šest let později dokončila Lenka Hradilová disertační práci na téma *Raně renesanční tvarosloví zámku v Tovačově a jeho stylové východisko v díle italských umělců 15. století. Renesanční triumfální portál a jeho výpovědní hodnota*.³⁶ Práce se zabývá renesančním portálem z 15. století.

³⁰ Karel Žurek, K nálezu a dokumentaci kamenických značek vřetenového schodiště zámecké věže v Tovačově, in: Bohdan Kaňák (ed.), *Olomoucký archivní sborník 14*, Olomouc 2016, s. 56-65.

³¹ Klára Benešová, Za větší slávu Pernštejnského rodu, in: Taťána Petrasová – Rostislav Švácha (eds.), *Dějiny umění v českých zemích 800-2000*, Řevnice 2017, s. 318-319.

³² Zdeněk Gardavský, Vývojové souvislosti Pernštejnských měst v Čechách a na Moravě, *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 29, č. 7-8, 1994, s. 157-161.

³³ Miroslav Plaček, Feudální sídla a městské fortifikace na olomoucku 1440-1550, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Od gotiky k renesanci: Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1440-1550, svazek III, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 132-137.

³⁴ František Chupík, Moravské záblesky renesance ve fortifikacích, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Historická Olomouc, Úsvit renesance na Moravě za vlády Matyáše Korvína a Vladislava Jagellonského (1479-1416) v širších souvislostech*, č. 17, Olomouc 2009, s. 323-331.

³⁵ Hana Holásková, *Stavební a umělecká historie zámku v Tovačově* (diplomní práce), Ústav hudební vědy FF MU, Brno 2009.

³⁶ Lenka Hradilová, *Raně renesanční tvarosloví zámku v Tovačově a jeho stylové východisko v díle italských umělců 15. století. Renesanční triumfální portál a jeho výpovědní hodnota* (diplomní práce), Dějiny výtvarných umění FF UP, Olomouc 2015.

3. Rod Pernštejnů

Počátek rodu je opředen pověstí, která kolovala ve šlechtické rodině Pernštejnů. Pověst vysvětluje vyobrazení zubří hlavy s houžví v nozdrách v rodovém erb. Pověst vypráví o prapředkovi, žijícího v uhlířské osadě Ujčov v okolí dnešního hradu Pernštejn. Tento praotec rodu se jmenoval Vaněk Vanha. Příběh se odehrává v roce 564. „*Tehdejší bájný vládce země, markrabě moravský Jošt Vilibald Brandenburg, dlel právě na hradě Zubštejně.*“ „*Po lesích v okolí hradu se potuloval divoký zubr, který škodil lidem a mnoho jich zabil. Markrabě vyhlásil, že bohatě odmění toho, kdo kraj zubra zbaví. I uhlíř Vaněk zvíře mnohokrát v lese potkal, a kdyby předním nevylezl na strom, jistě by jej také zahubilo. Jednoho dne, když Vaněk před zubrem zase utíkal, ukryl se ve své lesní boudě. Zubr na něj začal tak dorážet, že uhlíř již nevěděl kudy kam. Vzal tedy kus chleba, napíchl na prut a podal zvířeti. Tak mu podával postupně všechny chleba, co měl, a zubr se uklidnil. Nejen to, Vaněk mu pak vždy, když jej potkal, dával chleba, a tak si zvíře ochočil, že zubr bez něho nechtěl být a všechno si nechal líbit. Když Vaněk viděl, že zvíře je ochočené, provlékl mu nozdrami houžev, upletenou z mladého proutí. Zubra přivedl na hrad Zubštejn k markraběti. Ten uhlíře pochválil a zato, že zvíře nezabil, ale přivedl je živé, Vaněk bohatě odměnil pozemky, hrady a vesnicemi. Získal veškeré území, které dokázal za jeden den od slunka východu do slunka západu obejít. Na jednom vrchu, jemuž říkali Bezvín, začal si pak někdejší uhlíř roku 574 stavět hrad, kterému bylo z markraběcí vůle dáno jméno Pernštejn. A na paměť své chytrosti, s jejíž pomocí ovládl divoké zvíře, měl uhlíř i jeho potomci právo užívat jako rodový erb zubří hlavu s houžví v nozdrách.*“³⁷ [1]

Nejstarší z předků tohoto rodu písemně doložených, se uvádí od Štěpána z Medlova (podle obce Medlov ležící jižně od Brna). Byl to zeměpanský úředník a později purkrabí hradu Děvíčky. Tuhle funkci zastával od dvacátých let 13. století. Poslední zmínka o něm je z roku 1228.³⁸ Za nejstarší písemnou zmínku o Štěpánu z Medlova můžeme považovat listinu datovanou rokem 1208. V ní je uvedeno, že olomoucký biskup Robert nabídl Štěpánovy, synu Gothardovu na výměnu vsi Doubravník, Drahonín a popluží v Dřevnovicích za Tuřany a Petrovice. V listině se uvádí „Stephano, viro nobili filio Gothardi“ - syn urozeného pana Gotharda.³⁹ Podle toho badatelé usuzují, že se jednalo o velmožskou rodinu, která zastávala

³⁷ Viz Vorel (pozn. 9), s. 9-10.

³⁸ Ibidem, s. 16.

³⁹ Viz Teplý (pozn. 12), s. 39.

významné posty. Své postavení získal Štěpán v průběhu druhé poloviny 12. století v Přemyslovských službách. Štěpán z Medlova měl tři syny, nejstarší byl Vojtěch z Medlova (1228-1258). Druhým synem byl Štěpán z Medlova (1234-1256), přes kterého vedou jeho potomci až k Perštejnům do 16. století. Nejmladší ze tří bratrů byl Jimram (1235 – 59/69).

Štěpán měl dva syny, Filipa z Medlova (1269-?) a Štěpána z Medlova (1270-1285). Jejich synové používaly nově od roku 1285 predikát „z Pernštejna“ podle rodového sídla, další jejich příbuzní užívaly predikáty „z Bystřice“ (1299), „z Otaslavic“ (1307), „z Aueršperka“ (1325), „ze Zubštejna“ (1348), „z Jakubova“ (1356).⁴⁰ Štěpán z Medlova měl jediného syna Štěpána z Pernštejna a Medlova (1285-1294 nebo 1286-1292). Ten měl tři syny, nejstarší z nich byl Jimram III. z Pernštejna (1349-1350), Filipa I. z Jakubova (1310-1320, úmrtí před rokem 1345) nejmladší Štěpán V z Pernštejna (1322 - úmrtí před rokem 1345). Zmíněný Jimram III měl dva syny Štěpán IV. z Pernštejna (1368) a Jimram V. z Pernštejna (1358-1380/83). Štěpán IV. z Pernštejna měl dceru Kačnu z Vildenberka a jeho bratr Jimram V. z Pernštejna měl pět synů a dvě dcery. Prvorozeného syna Štěpána VII. (1360-1371/78), dále pak Bohuslava II. z Pernštejna (1360-1386), dceru Blanku (1365-1371), Gerharta z Pernštejna, Markétu (1371-1392), Viléma I. z Pernštejna (1381-1427), Smila z Pernštejna (1381-1390).⁴¹ Ve 14. století nelze přesně určit příbuzenské vztahy, proto musíme brát tyto informace pouze jako hypotetickou rekonstrukci rodu Pernštejnů.

Vilém z Pernštejna měl z prvního manželství s Anežkou z Potštejna syna Štěpána z Pernštejna narozeného někdy v polovině osmdesátých let 14. století. Druhým potomkem byla dcera, jejíž křestní jméno je neznámé.⁴² Z dalšího manželství měl syna Jana z Pernštejna (1406 -1475). Vilém z Pernštejna pracoval ve službách u markraběte Jošta, postupem času se stal jeho dvořanem a členem rady. V rozmezí let 1394 – 1398 byl Vilém jmenován do funkce purkrabího na Znojenském hradě. Za dobrou práci pro Jošta byl Vilém I. jmenován moravským zemským hejtmanem. Působil také v roce 1406-1407 v diplomatických službách a v letech 1408-1409 na pozici nejvyššího komorníka soudu zemského v Brně. Za dobu ve službě u markraběte Jošta, rozšířil Vilém rodový majetek.

⁴⁰ Viz Vorel (pozn. 9), s. 23.

⁴¹ Ibidem, s. 32-33.

⁴² Viz Teplý (pozn. 13), s. 159.

3.1. Vilém z Pernštejna (1438-1521)

Vilém z Pernštejna se narodil v roce 1438. Jeho otec se jmenoval Jan z Pernštejna.⁴³ V dětství byl Vilém z Pernštejna společníkem Ladislava Habsburského (1440-1457), který je známý také jako Ladislav Pohrobek. Korunován na krále byl v roce 1453. Čas strávený po boku budoucího krále se mohl stát východiskem k budoucí kariéře. Zatím není známo, za jakých okolností se dostal do jeho družiny. V roce 1451 odjel Vilém s českými a moravskými šlechtici do Itálie. Začátkem roku 1452 vstoupili na Italské území a v březnu dorazili do Říma. V Římě měla proběhnout královská korunovace a zároveň sňatek Ladislavova poručníka Fridricha III. s Leonorou Portugalskou.⁴⁴

Po smrti Ladislava Habsburského v roce 1458 byl za krále zvolen Jiří z Poděbrad, který vládl do roku 1471.⁴⁵ V roce 1459 se Vilém z Pernštejna v Brně zúčastňuje rytířského turnaje konaného na počest příjezdu císaře Fridricha a je zmíněn jako jeden z nejúspěšnějších účastníků. Vilémovo mládí patřilo ještě do středověku, kde bylo zapotřebí ovládat válečné řemeslo. Za zájmy krále Jiřího z Poděbrad v česko - uherských válkách bojoval Vilém i se svým starším bratrem Zikmundem, který býval často vězněn. Za jeho propuštění museli Pernštejnové zaplatit výkupné.⁴⁶

V roce 1471 zemřel český král Jiří z Poděbrad a na královskou korunu si dělal nárok uherský král Matyáš Korvín a polský princ Vladislav Jagelonský (1456-1516). Pernštejnové patřili mezi stoupence Jagellonců. Pernštejny si měl zajistit Vladislav Jagelonský listinami, ve kterých postoupil Vilémovi z Pernštejna doživotně „opravu“ kláštera v Oslavanech,

⁴³ Jan II. z Pernštejna (1406-1475) vykonával až do své smrti úřad nejvyššího komorníka zemského soudu v Brně. Během života pobýval na hradě Pernštejn. Jan měl kromě syna Viléma také syny Zikmunda, Jana (1460-1478/80) a Vratislava z Pernštejna (1463-1496). Nejmladšího syna Jimrama z Pernštejna (1465-1481/82) měl s manželkou Markétou z Vranova. Viz Vorel (pozn. 9), s. 69.

⁴⁴ Viz Vorel, (pozn.9), s. 60.

⁴⁵ Jiří pocházel z domácího šlechtického rodu pánů z Kunštátu. V roce 1466 papež Pavel II. označil Jiřího z Poděbrad za kacíře a vyhláší proti němu křížovou výpravu. V roce 1469 uherský král Matyáš Korvín (1443-1490) vedl vojska proti Jiřímu z Poděbrad. Jejich vojska se střetla ve východních Čechách, kde zajali Matyáše Korvína. Po svém propuštění byl Korvín v Olomouci zvolen moravskými katolickými pány za českého krále. Jiřímu z Poděbrad zbyla vláda pouze nad kališnickou částí Čech. Petr Čornej – Milena Bártlová, *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437-1526*, Praha 2007, s. 239, s. 260.

⁴⁶ Viz Vorel (pozn.9), s. 61-62.

z něhož Vilémovi proudily veškeré finanční příjmy.⁴⁷ Vilém dostal nabídku také od Matyáše Korvína, který držel trumf v podobě vězněného Vilémova bratra Zikmunda. Korvín za jeho propuštění požadoval vstup Pernštejnů do svých služeb. Po vzájemné debatě otce Jana s Vilémem došli k závěru, že se k němu přidá Vilém. Toto bylo zpečetěno smlouvou mezi Vilémem a Matyášem Korvínem 14. listopadu 1472.⁴⁸ Pod novým králem Matyášem Korvínem bojoval Vilém z Pernštejna na bojištích a velel uherským vojenským jednotkám.⁴⁹

Krátce před rokem 1475 se Vilém oženil s bohatou nevěstou Johankou z Liblic. Vyženil si zároveň s ní věno 3000 zlatých v hotovosti a statky v Čechách, které následně prodal a utržil za ně 12 000 zlatých.⁵⁰ Dne 28. prosince 1475 umírá Vilémův otec Jan z Pernštejna. Vilém se stává správcem rodového majetku jakožto jediný dospělý potomek. V tomto roce převzal také po svém otci pozici nejvyššího komorníka zemského soudu v Brně. V roce 1475 získal Vilém Hranice na Moravě a hrad Helfštejn, který se stává následně jeho sídlem.

Majetek Jana z Pernštejna se měl dělit mezi jeho čtyři syny (Viléma, Jana, Vratislava a Jimrama). K dědictví patřil hrad Pernštejn s okolními vesnicemi, hrady a panství Mitrov, Auersperk, Zubštejn, Jimramov a město Bystřice nad Pernštejnem. Dědicům zbyl také dluh, který byl vyčíslen na 7400 zlatých uherských. Místo odprodeje majetku se Vilém rozhodl dluh splatit finančními příjmy z rodových dominií, které by jinak plynuly do společné pokladny. Důvodem jeho rozhodnutí byla skutečnost, že nebyl závislý na výnosu rodového panství. Finance čerpal ze své majetkové základny na Moravě.⁵¹

Vilémovi bratři Jan a Vratislav dovršili plnoletosti v roce 1478. Po jejich dovršení mělo dojít k rozdělení majetku po jejich zesnulém otci. Vilém z Pernštejna rozdělil majetek i dluhy na dvě části a nechal, ať si jeho mladší bratři vyberou. Oba bratři zůstali ve společném majetkovém nedílu. Společně převzali hrad Pernštejn a okolní panství. Vilém byl nadále poručníkem nejmladšího bratra Jimrama. Kromě rozdělení majetku došlo i na dluhy. V rozmezí let 1478 až 1482 umírají oba Vilémovi bratři Jan a Jimram. Podle tehdejších zemských zvyklostí došlo k rozdělení majetku. Po zesnulém Janovi převzal majetek a podíl na Pernštejnském panství bratr Vratislav a po Jimramovi převzal Vilém panství Zubštejn.⁵²

⁴⁷ „oprava“ – znamená správu nad klášterním majetkem, převážně nad kláštery.

⁴⁸ Viz Vorel (pozn.9), s 62-66.

⁴⁹ Ibidem, s. 68.

⁵⁰ Ibidem, s. 72.

⁵¹ Ibidem, s. 70.

⁵² Ibidem, s. 73-74.

Vilém z Pernštejna se stává po smrti Petrolda z Lipé v roce 1482 poručníkem dvouletého Jindřicha z Lipé. Jako Jindřichův poručník ovládal majetek pánů z Lipé a stěhuje se na jejich sídlo v Moravském Krumlově. Dočasně převzal funkci nejvyššího maršálka království Českého, protože tuhle funkci získali dědičně páni z Lipé již ve 14. století.⁵³ V roce 1483 nastoupil do nové funkce nejvyššího maršálka království Českého. Svou funkci vykonával až do roku 1490.⁵⁴ Stál v čele českého zemského sněmu a byl třetím nejvýznamnějším českým zemským stavovským úředníkem.

V roce 1490 se stává Vladislav Jagelonský českým králem vládnoucím až do roku 1516, kde ho po jeho smrti nahradí syn Ludvík (1506-1526).⁵⁵ V Moravském Krumlově se Vilémovi z Pernštejna a jeho manželce Johance Pernštejnské z Liblic narodila dcera Bohunka z Pernštejna (1485-1549). Vilém čekal, až dospěje jeho dcera Bohunka, kterou se rozhodl provdat za Jindřicha z Lipé. Poručnictví přineslo panu Vilémovi hmotný zisk ale také nové společenské kontakty.⁵⁶ V následujících letech se Vilémovi narodil syn Jan z Pernštejna (1487 –1548) a mladší Vojtěch z Pernštejna (1490-1534).⁵⁷

Vilém z Pernštejna konvertoval na zelený čtvrtek 8. dubna 1490 ke katolické víře. Byl pokřtěn ve františkánském klášteře sv. Bernarda na Brněnském předměstí. Jedná se tak o první podložený doklad o jeho víře.⁵⁸

V letech 1490 až 1514 zastával Vilém z Pernštejna funkci nejvyššího hofmistra Českého království. Byl předsedou komorního soudu a v soudních záležitostech také předsedou královské rady.⁵⁹ Vilém rozšiřoval svůj majetek a nakupoval územní celky. Výčet nově nabytého majetku za jeho života: Pardubice (1491), které se stali jeho hlavní rezidencí. Sezemice (1491), Jezbořice (1491), Litice a Potštejn (1495), Rychmburk (1495), Častolovice (1495). Pernštejnské panství, Plumlovské a Prostějovské panství získal po smrti bratra

⁵³ Viz Petr Vorel (pozn.9), s. 75-76.

⁵⁴ Viz Ugwitz (pozn. 2), 27-28.

⁵⁵ V Olomouci bylo dohodnuto dne 7. prosince 1478 ukončení války mezi Matyášem Korvínem a Vladislavem Jagellonským. Podle dohody mohli oba užívat titulu „český král“. Této mírové smlouvě předcházela smlouva z 30. září 1478 sepsaná v Budíně. V dohodě se uvádí, že Vladislav Jagellonský měl vládnout v Čechách a Matyáš Korvín na Moravě, ve Slezsku a v Lužicích. Dohoda platila až do smrti Matyáše Korvína v roce 1490. Ve smlouvě bylo stanoveno, že dědičným králem se stane ten, který přežije toho druhého. Viz Čornej – Bartlová (pozn. 45), s. 435-437.

⁵⁶ Viz Petr Vorel, (pozn.9), s. 77.

⁵⁷ Ibidem, s. 140.

⁵⁸ Viz Vorel (pozn. 10), s. 94-95.

⁵⁹ Viz Ugwitz (pozn. 2), s. 28.

Vratislava v roce 1496. V následujících letech získal panství Rychnov nad Kněžnou (1497), Tovačov, Kojetín (1503), Brandýs nad Orlicí (1506), Lanškroun a Lanšperk, Holice, Dašice (1507), Nový Bydžov (1516), Přelouč (1518).⁶⁰ Krom toho, že majetky skupoval, tak je také přestavoval a udržoval. Přestavěl svoje hradní pevnosti, které považoval za důležité. Jedním takovým hradem byla Kunětická hora ve Východních Čechách, Litice a Potštejn. Významně zasáhl do podoby svých hradů a měst. V tom pokračovali i jeho synové Jan a Vojtěch.⁶¹

Dne 15. března 1503 kupuje Vilém od Johanky z Krajku tovačovské panství a vyplácí ji částkou 24 000 kop českých grošů. Johanka získala panství v roce 1502 po smrti svého syna Adama, který byl posledním mužským potomkem moravských Cimburků. Adam zdědil Tovačov od bezdětného strýce Ctibora Tovačovského z Cimburku po smrti v roce 1494. Po koupi Tovačova rozšířil Vilém své domény v Pobečví, které sahaly od prostějovského panství s Plumlovem přes tovačovské k Přerovsku a Hranicím. [2] Koupi Tovačovského panství získal hrad s městy Starým a Novým Tovačovem s předměstím zvaným Cíp, městečko Kralice a řadu vesnic. Jedná se o vesnice v okolí Tovačova, vesnice Věrovany, Rakodavy, Ivaň, Oplocany, Výkleky, Hrdibořice, Bolelouc, Troubky, Klenovice, Čelčice, Číhovice (Čechovice), Klopotovice a část vsi Pivín.⁶²

Důležitým počinem Viléma z Pernštejna byla výstavba rezidence v Pardubicích, které zvolil jako své hlavní sídlo. Nechal předělat okolí a vodní toky, které předcházeli výstavbě jeho sídla. Zámek přistavěl k městu a opevnil jej vysokým valem a kruhovými rondely v nároží. Přístupová cesta do zámku vedla přes město.⁶³ Zámek skýtal pro svého vlastníka pohodlné a bezpečné sídlo k bydlení. Po osamostatnění se Vilémovi potomci odstěhovali do svých sídel, které jim uvolnil k bydlení a založení svých vlastních rodin.

Během života byl štědrým dárcem kostelů, klášterů a špitálů. Přestože byl katolického vyznání, podporoval Jednotu bratrskou. Jejich ochranitelkou byla jeho manželka Johanka z Liblic a na svého muže měla v tomto velký vliv. Vilém své náboženské stanovisko vyjádřil slovy: „*S Římany věřím, s Čechy (Husity) držím, s bratřími umírám.*“⁶⁴ Vilém z Pernštejna umírá 8. dubna 1521 v Pardubicích.

⁶⁰ Viz Vorel (pozn.9), s. 100.

⁶¹ Ibidem, s. 114.

⁶² Viz Ugwitz (pozn. 2), s. 27.

⁶³ Viz Vorel (pozn. 9), s. 116.

⁶⁴ Viz Bouchal (pozn. 20), s. 38.

3.2. Jan z Pernštejna (1487–1548)

Jan z Pernštejna se narodil v roce 1487. Po narození mu dal jeho otec Vilém po svém otci jméno Jan. Z dětství Jana a jeho bratra Vojtěcha máme jen málo informací.⁶⁵ V roce 1497 pasoval Vladislav Jagelonský na rytíře desetiletého Jana a jeho sedmiletého bratra Vojtěcha. Učinil tak při svém pobytu v Pardubicích, kde měl zastávku při své cestě z Prahy do Uher. V této době již ztrácelo středověké rytířství svůj původní obsah a stávalo se společenskou záležitostí, která čerpala z tradic. Když byl Jan o pár let starší, tak ho otec poslal do slezské Vratislavy, kde prožil své dospívání. Vratislav byla kulturním centrem severně od Alp a jednalo se tak o ideální místo pro získání hodnot renesančního světa.⁶⁶ V devatenácti letech zaujal úřad nejvyššího komorníka zemského soudu v Brně a později se stal i nejvyšším moravským hejtmanem.

Za svůj život byl Jan z Pernštejna třikrát ženat. První svatbu měl v roce 1507. Jeho manželkou byla Anna Kostková z Postupic, s kterou měl čtyři dcery. Nejstarší Markétu z Pernštejna, Johanku z Pernštejna, Kateřinu z Pernštejna a Marii z Pernštejna. Společně žili v Tovačově, který získal od svého otce. Z druhého manželství s Hedvikou ze Šalamberka měl tři syny Jaroslava, Vratislava, Vojtěcha a dceru Kateřinu. Poslední jeho manželka se jmenovala Magdalena z Ormosdu.

Do roku 1521 se Jan tituloval „na Tovačově“, kde žil se svojí rodinou. Po smrti svého otce Viléma v roce 1521 a také po převzetí moravského dědictví užíval až do své smrti v roce 1548 přídomek „na Helfštejně“.⁶⁷

Po jeho smrti krále Ludvíka Jagellonského (1506-1526) byl dne 23. října 1526 zvolen králem Ferdinand Habsburský (1503-1564). Česká stavovská obec se pro Ferdinanda rozhodla kvůli jeho mocenskému postavení a příbuzenským vazbám mezi Habsburky a zemřelým králem Ludvíkem.⁶⁸ Při volbě krále se Jan také přiklonil pro Ferdinanda I. Habsburského jako většina hlasujících. Zanedlouho se dostal Jan z Pernštejna do sporu s Ferdinandem o vymezení kompetencí moravského zemského hejtmana. Nově zvolený král chtěl mít Moravský stavovský úřad plně pod kontrolou. Jan z Pernštejna uznával potřebu silného a

⁶⁵ Viz Vorel (pozn.9), s. 156.

⁶⁶ Ibidem, s. 140-141.

⁶⁷ Ibidem, s. 156.

⁶⁸ Petr Vorel, *Velké dějiny země Koruny české VII, 1526-1618*, Praha 2005, s. 10.

autoritativního vládce, ale za předpokladu, že bude uznávat tradiční výsady domácího panstva.⁶⁹

V roce 1528 se stal Jan z Pernštejna po zesnulém těšínském knížeti Kazimírovi poručíkem jeho vnuka. Staral se také jako správce o těšínské knížectví a jejich statky této větve slezských Piastovců. Za svého života Jan kupoval, prodával a směnoval statky. Například ve 20. letech 16. století uzavřel výměnu Jemnic a Vranova za Třebíč. V roce 1528 směnil Vranov za Velké Meziříčí. Mezi další majetek, který nabyl v roce 1534, patří Rožnov pod Radhoštěm a Valašské Meziříčí, Vsetín a v roce 1539 získal Paskov. Po smrti svého bratra Vojtěcha v roce 1534 dědí Jan bratrův majetek a stává se tak vlastníkem největšího pozemkového majetku v zemi.⁷⁰ V roce 1537 dostal Jan z Pernštejna od krále do zástavy Kladské hrabství. [3]

I když napětí a nedůvěra mezi králem Ferdinandem a Janem z Pernštejna přetrvávala, král Ferdinand ho respektoval. Důvodem byla skutečnost, že Jan měl politické postavení, byl bohatý a v případě potřeby mohl panovníkovi poskytnout finanční hotovost, ať už v podobě sněmem schválených berní či přímých půjček nebo vydržování vojska na Pernštejnovy náklady. Finanční požadavky perňštejnskou pokladnu značně zatěžovaly. Často si musel i za nevýhodných podmínek vzít úvěr, a tak se dostal do velkých finančních problémů. Tyto problémy řešil zástavou a prodejem majetku.⁷¹ Zastavil panství Lanškroun, prodal panství Ryzmburk, o rok později prodal Náchod, Lanšperk, Brandýs nad Orlicí, část liticko-potštejnského panství a několik vsí z českých a moravských dominiích. Aby se dostal z dluhů, oženil se roku 1544 v pořadí již třetí manželkou Magdalenou z Ormosdu, vdovou po uherském magnátovi Alexandru Thurzovi z Bethlenfalvy.⁷² Uzavřením manželství se z finančních problémů nedostal, proto prodává další panství v severovýchodních Čechách Nové město nad Metují, na severovýchodní Moravě Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm, Vsetín a Paskov. Dále pak v prodeji pokračoval prodejem panství Hranice na Moravě a částí helfštýnského zboží. Na sklonku života začal jednat o prodeji kladského hrabství, které bylo pro perňštejnskou pokladnu největší zátěží. Tyto převody nestihl dokončit.⁷³

⁶⁹ Viz Vorel (pozn.9), s. 158.

⁷⁰ Ibidem, s. 157.

⁷¹ Ibidem, s. 159.

⁷² Ibidem, s. 169.

⁷³ Ibidem, s. 173-174.

Začátkem září 1548 oslavil Jan z Pernštejna na zámku Hrušovany své jednašedesátileté narozeniny. Delší dobu ho sužovaly zdravotní problémy a bolestivé záchvaty dny jej upoutaly na lůžko. Krátce po oslavě svých narozenin již z lůžka nevstal. Protože cítil, že se již blíží jeho poslední hodina, nechal si povolat své syny. K otcovu loži dorazili 8. září 1548 pouze nejstarší Jaroslav a nejmladší Vojtěch. Prostřední syn Vratislav v té době pobýval u španělského dvora a vše se dozvídá s mnohatýdenním zpožděním. Se syny pravděpodobně rozmlouval o životě a kladl jim na srdce, aby rodové sídlo Pernštejn nikdy neprodali, nýbrž na něm neustále stavěli. Téhož dne Jan z Pernštejna umírá. Dne 12. září dali synové mrtvé tělo otcovo převézt na zámek v Židlochovicích. Zde nechali mrtvé tělo obléci do pohřebních šatů a připravit k převozu do rodinné hrobky v kostele sv. Kříže v Doubravníku.⁷⁴

⁷⁴ Viz Vorel (pozn. 9), s. 175-179.

3.3. Vojtěch z Pernštejna (1532-1561)

Narodil se 7. října 1532 z druhého manželství matce Hedvice ze Šelmberku. Od svých třinácti let pobýval mimo domov. Otec Jan poslal Vojtěcha společně s Vilémem z Lipé do Vídně, kde společně získávali jazykové znalosti, zkušenosti ze života u dvora a vyšší vzdělání. Jako patnáctiletý byl v dubnu 1548 přijat k pražskému dvoru arciknížete Ferdinanda, tehdy českého místodržícího.⁷⁵ Vojtěch si pravděpodobně nerozuměl s mladším královým synem, proto z arciknížecího dvora odešel.

Jak Vojtěch dospíval, začal být kritický k chování svých starších bratrů. Nelíbilo se mu, že mají značné výdaje na zahraniční cesty, reprezentaci a zábavu u dvora. Utráceli více, než jim dovozovala rodinná dohoda o správě majetku. V roce 1552 požádal o vydání zděděného podílu. Nejstarší z bratrů Jaroslav rozdělil všechna majetková aktiva a pasiva na tři díly a nechal Vojtěcha jeden z nich si vybrat. Původně chtěl sídlit v Pardubicích, ale nakonec si zvolil panství v centru Moravy, s hlavním sídlem v Prostějově.⁷⁶ Stal se rovněž pánem statků Tovačova s Kralicemi, Pernštejna, Plumlova a v Čechách Landškrouna a Landšperka.⁷⁷

Oba jeho bratři byli záhy nuceni prodávat jedno panství za druhým, zatímco Vojtěchovi se podařilo udržet si úvěrové zatížení jeho panství na přijatelné úrovni. Oženil se s Kateřinou z Postupic. Jeho moravská panství byla tradičními centry jednoty bratrské.⁷⁸ Bratrskou víru přijala i jeho manželka Kateřina od svého otce Bohuše Kostky z Postupic. S jejich učením Vojtěch nesouhlasil a pokusil se založit vlastní náboženské společenství, do jehož čela se formálně postavil. Do moravských dějin se zapsal především svou teologickou aktivitou, ale také tím, že přes své mládí více než dva roky zastával post nejvyššího komorníka zemského soudu brněnského. Své duchovní aktivity realizoval v Prostějově na zámku, který vybudoval jeho otec v letech 1522- 1526.⁷⁹

Zemřel jako bezdětný 17. července 1561 ve věku nedožitých 29 let na hradě v Plumlově. Pochován byl v Doubravníku v rodinné hrobce Pernštejnské. Majetek zdědil jeho poslední žijící bratr Vratislav.

⁷⁵ Viz Vorel (pozn. 10), s. 210.

⁷⁶ Ibidem, s. 211-212.

⁷⁷ Viz Peřinka (pozn. 3), s. 253.

⁷⁸ Viz Vorel (pozn. 9), s. 212.

⁷⁹ Viz Peřinka (pozn. 3), s. 253.

3.4. Vratislav z Pernštejna (1530-1582)

Vratislav z Pernštejna se narodil 9. července 1530. Narodil se jako druhorozený syn Jana z Pernštejna a Hedviky ze Šalmberka. Ve třinácti letech v roce 1543 odchází Vratislav z Pernštejna od rodiny a stává se společníkem arciknížete a budoucího císaře Maxmiliána II. Habsburského (1527-1576). To mu zajistilo vyšší vzdělání a postupný vstup do politického života. Shodou dějinných okolností začal panovník Ferdinand Habsburský usilovat o to, aby ke svému dvoru společensky upevnil mladé šlechtice z nejvýznamnějších rodin z Čech a Moravy. Ve čtrnácti letech Vratislav navštěvuje Brusel. Budoucí panovník Maxmilián II. byl poslán ke svému strýci Karlu V. do Španělska, kde měl získat nové zkušenosti. U Maxmiliánova dvora zastával nejprve funkci „číšníka“ a postupem času se stal „komorníkem“ „štálmistrem“ odpovídajícím za koně a dopravu. Byl urozeným služebníkem, což nechápal jako ponižující, ale jako příslib do budoucna. Během let 1548-1551 cestoval z Čech do Španělska nejméně čtyřikrát a patřil tak mezi českou a moravskou šlechtou k nejzkušenějším cestovatelům. S následníkem trůnu cestoval několik let i jižní a západní Evropou. Vratislavovy dlouhodobé cesty citelně zasahovaly do rodinného rozpočtu a působily i právní komplikace v případech, kdy bylo zapotřebí jeho přítomnosti.⁸⁰

V době, kdy mu umíral otec byli u jeho lůžka pouze Vratislavovi bratři, zatímco on byl ve Španělsku. Jeho dlouhodobá nepřítomnost bránila bratrům po smrti otce nakládat s majetkem. Tento problém byl postoupen zemskému soudu, který prohlásil Vratislava na dobu jednoho roku za nezletilého a ustanovil mu za poručíka staršího bratra Jaroslava, který měl na starost také nejmladšího Vojtěcha.⁸¹

Mezi Maxmiliánem a Vratislavem se vyvinulo přátelství, přičemž Maxmilián ho cílevědomě posouval do prostředí české stavovské politik. S jeho pomocí byl roku 1551 jmenován vůdcem výpravy české šlechty do Itálie.⁸² Několikaměsíční pobyt v Itálii přinesl šlechticům cenné životní zkušenosti a výrazně urychlil přijetí renesančního životního stylu, který do Čech před polovinou 16. století pronikal jen velmi zvolna. Až teprve generace těchto šlechticů investovala do staveb nových renesančních paláců a jejich umělecké výzdoby,

⁸⁰ Viz Vorel (pozn. 9), s. 237-238.

⁸¹ Ibidem, s. 240.

⁸² Viz Pánek (pozn. 6), s. 189.

zakládala zámecké kaple a zahradní architekturu, dotvářející vnější svět velmožů české renesance.⁸³

Výprava do zahraničí, pobyt na panovnickém dvoře a příslušná reprezentace rodu byla velmi nákladná. Vratislav si nechal v předních evropských dílnách vyrábět zbroj. Ve švábském Augsburgu mu vyhlášený zbrojír Jorg Sorg vyrobil zbroj a další nutné vybavení. Vratislavův život byl finančně nákladný, neboť během večera dokázal prohrát několik stovek dukátů. Za takové mění by si mohl tehdy koupit dům na Pardubickém náměstí.⁸⁴

Dne 14. září 1555 se ve Vídni oženil se španělskou šlechtičnou Marií Manrique de Lara y Mendoza, která byla katolička. V Antverpách byl slavnostně roku 1556 přijat mezi rytíře řádu Zlatého rouna.⁸⁵ Tohle vyznamenání uděloval španělský král nejvýznamnějším aristokratům, převážně katolíkům, kteří zastávali královy zájmy a šířili katolickou víru. Po svém návratu do českých zemí se stal jednou z opor nového politického aktivního křídla mezi domácími katolíky. Téhož roku se s bratry majetkově oddělil. Po rozdělení majetku došlo i k oddělení správy financí a každý z nich začal hospodařit na svůj účet.⁸⁶ Po rozdělení majetku mu připadla panství Třebíč, Židlochovice a část starého panství Pernštejnského včetně městečka Doubravníka s rodovým pohřebištěm. Hned po zániku bratrského nedílu prodal statky Měřín (1555), Louka (1557).“ K tomuto výčtu patří ještě několik vsí a panství Třebíč (1558).⁸⁷

V roce 1556 s Vratislavem směnil bratr Vojtěch Křižanov a Tovačov (zřejmě i s Přerovem) za Pernštejn. Od toho roku se začíná Vratislav titulovat „na Tovačově“ místo dřívějšího „na Židlochovicích“. Po smrti nejmladšího bratra Vojtěcha v roce 1561 po něm zdědil všechnen pozemkový majetek. Získal panství Pernštejn a Plumlov s Prostějovem, kam dočasně přenesl své hlavní sídlo. Někdy před rokem 1568 Vratislav z Pernštejna navštěvuje vévodu Jiřího II. ve slezském Břehu. Zde se inspiroval vévodovým dostavovaným zámekem a rozhodl se pro modernizaci prostějovského zámku. Ve stejném roce najímá z Břehu italského mistra Gaspara de Cuneo. Jeho prací bylo řízení stavby a spolupráce se sochařskou dílnou Michala Kromera.⁸⁸ Mistr Cuneo a kameníci činní na Prostějovském zámku pocházeli ze

⁸³ Viz Vorel (pozn.9), s. 241.

⁸⁴ Ibidem, s. 242.

⁸⁵ Viz Bouchal (pozn. 20), s. 39.

⁸⁶ Viz Vorel (pozn. 9), s. 243-244.

⁸⁷ Ibidem, s. 246.

⁸⁸ Josef Maliva, Stopy historických slohů, in: Ludmila Grůzová et. al., *Prostějov : Dějiny města. I*, Prostějov 2000, s. 225.

slezsko-německého okruhu, umělecky napojeného na nizozemskou renesanci.⁸⁹ V roce 1568-1571 dochází k jeho přestavbě. Pro přestavbu zámku v Prostějově se mohl Vratislav rozhodnout z důvodu nevyhovující umělecké reprezentace Tovačovského zámku, kde před tím pobýval v letech 1556-1561. Nedlouho po bratrově smrti se Vratislavovi podařilo výrazně rozšířit majetek, když vyplatil panství Lanškroun a o tři roky později koupil Lanšperk, který před dvaceti lety prodali.⁹⁰

Vratislav proslul nejen jako diplomat, politik a cestovatel, ale také jako štědrý podporovatel vědy a umění. Rozšířil rodinnou knihovnu v Tovačově tehdy vzácnými literárními díly.⁹¹ V roce 1564 byl korunován na krále Maxmilián II., který vládl v letech 1564-1576. Po nástupu Maxmiliána II. na trůn se Vratislavovi otevřela cesta k vrcholným postům. Společně s Vilémem z Rožmberka stanul ve dvou rozhodujících úřadech Českého království. Stal se nejvyšším purkrabím a nejvyšším kancléřem.⁹² V roce 1567 se stává Vratislav nejvyšším kancléřem království Českého.⁹³ Vratislav z Pernštejna inicioval stavbu zámku v Litomyšli. Stavba probíhala v letech 1568-1581. Zámek architekti Giovanni Battista Aostali a Ulriko Aostali koncipovali s dvěma nádvořími, v hlavním nádvoří jsou situována tři arkádová patra nad sebou. Fasáda zámku je vyzdobena sgrafitem. Litomyšlské panství vlastnili Pernštejnové od roku 1547.⁹⁴ Po smrti císaře Maxmiliána II. (1527-1576) v roce 1576 se stal Vratislav z Pernštejna oporou nového císaře Rudolfa II. Habsburského (1552-1611), který vládl až do roku 1611.

Vratislav z Pernštejna umírá 20. října 1582 při plavbě lodí na Dunaji nedaleko města Linec. Vratislav byl pohřben do rodinné hrobky v Doubravníku, podle svého přání. Jeho žena Marie Pernštejnská de Lara se rozhodla převést jeho ostatky na jiné místo. To mohla učinit, protože se podle závětiocital Doubravnický klášter s kostelem v konfesijních problémech. V roce 1583 vyzvedli rakev s ostatky a s okázalými poctami převezli do chrámu sv. Víta na Pražském hradě.⁹⁵

⁸⁹ Michaela Kokojanová, Za Pernštejnů 1495-1599, in: Ludmila Grůzová et. al., *Prostějov : Dějiny města. 1*, Prostějov 2000, s. 93.

⁹⁰ Viz Vorel, (pozn. 9), s. 247.

⁹¹ Viz Peřinka (pozn. 3), s. 253.

⁹² Viz Pánek, (pozn. 6), s. 190-191.

⁹³ Viz Ugwitz (pozn. 2), s. 50.

⁹⁴ Dana Novotná, Města, zámky, paláce, in: Petr Svoboda (ed.), *Pernštejnové a jejich doba: výběrový katalog & stručný průvodce výstavou*, Praha 2012, s. 34-35.

⁹⁵ Viz Vorel (pozn. 9), s. 257-258.

3.5. Jan ml z Pernštejna (1561-1597)

Narodil se 30. července 1561 matce Marii Manrique de Lara y Mendoza a otci Vratislavovi II. z Pernštejna. Jeho jediný bratr Maxmilián z Pernštejna předčasně zemřel a Jan jako druhý syn se stal pokračovatelem rodu Pernštejnů. V roce 1587 se oženil s dcerou svého strýce Annou Marií Manrique de Lara y Mendoza. Spolu měly čtyři děti, syna Vratislava Eusebia a tři dcery Annu, Frebonii Eusebii a Evu, která zemřela v dětském věku.

Po svém otci Vratislavovi převzal společně s panstvími i značné dluhy. Ty však nebyl schopen splácet, proto je postupně rozprodával. V roce 1585 prodal Přerov, roku 1588 Lanškroun. V roce 1596 prodal rodový hrad Pernštejn a Pernštejnské panství za 44 400 zlatých. O rok později prodal Tovačovské panství, za které obdržel od Štěpána Illešhazy z Illešházu částku 182 000 zlatých.⁹⁶ Zůstal mu Litomyšl a panství Plumlov s rezidencí v Prostějově. Vstoupil do vojenských služeb. Padl v boji 30. září 1597 při obléhání pevnosti Ráb v Uhrách, kde mu dělová koule utrhla hlavu a levou ruku i s ramenem. Poručnictví jeho nezletilých dětí se ujala Janova sestra Polyxena z Pernštejna.

Jeho syn Vratislav Eusebius se nikdy neoženil a stejně jako on nastoupil kariéru vojáka. Roku 1631 byl zabit v bitvě u města Targemünde za třicetileté války se Švédy. Jeho smrtí vymřel rod Pernštejnů po meči a roku 1646 smrtí dcery Febronie i po přeslici.⁹⁷

⁹⁶ Viz Vařeka (pozn. 14), s. 241.

⁹⁷ Viz Bouchal (pozn. 20), s. 40.

4. Historie města Tovačova

4.1. Město Tovačov s hradem do roku 1503

V této kapitole krátce shrnu historii místa, kde bylo založeno město Tovačov. Zmíním také jeho rodové majitelé. Nastíním stavební vývoj od tvrze po vodní hrad s raně renesančními prvky.

Okolí Tovačova a místo, kde se rozkládá dnešní Tovačov bylo již za pravěku osídleno lidmi žijícími v pravěké osadě. [4] Název Tovačov se po prvé objevuje v roce 1203 a uvádí se na listině jména Pomněn a Vok z Tovačova. V letech 1059 - 1321 panství sloužilo jako zeměpanské zboží.⁹⁸ Tvrz byla obklopena příkopem vybíhajícím do bažin. Směrem na jih se patrně rozkládalo velké předhradí. V 14. století bylo opevnění ze dřeva a hlíny.⁹⁹

Za vlády Lucemburků patřil Tovačov s tvrzí králi Janu Lucemburskému, který prodal panství Jindřichovi z Lipé, ten jej vlastnil v letech 1321 – 1327. Dalším majitelem byl v letech 1327 – 1349 Bernard z Lipnice.

Od roku 1349 patřilo Tovačovské panství Albrechtu z Cimburka (1316-1358). Jedná se o praotce rodové linie pánů Tovačovských z Cimburka. Albrechtovým následníkem byl jeho syn Jan Tovačovský z Cimburka. Dalším vlastníkem byl po Janově smrti v letech 1359 – 1392 Ctibor I. z Cimburka zvaný Kazka. S manželkou Markétou ze Šternberka měli čtyři syny Bernarda, Albrechta, Předbora a Matouše. Po Ctiborově smrti vlastnil Tovačovské panství v letech 1399 – 1416 Albrecht II. z Cimburka (*asi 1379, †1416). V letech 1416 – 1464 přebýval na Tovačově Jan Tovačovský z Cimburka s manželkou Žofií z Kunštátu. Jan nechal v polovině 15.století ohradit předhradí kamennou hradbou.¹⁰⁰

Posledním Cimburkem na Tovačově byl v letech 1464 – 1494 Ctibor II. Tovačovský z Cimburka, který zde pobýval se svojí manželkou Eliškou z Melic (*asi 4.4.1438, †26.6.1494). Počátek renesance na Moravě a stavební činnost je spjata s Ctiborem Tovačovským z Cimburka (1438-1494). Patřil mezi významné osobnosti 15.století. Tovačovské panství

⁹⁸ Viz Bouchal (pozn. 20), s. 4.

⁹⁹ Viz Plaček (pozn. 28), s. 643.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 643.

vlastnil v letech 1464 – 1494 po smrti svého otce. Tovačov s tvrzí získal za věrné služby od Jiřího z Poděbrad v roce 1470 do dědičného užívání.¹⁰¹

S přestavbou tvrze na pozdně gotický hrad započal Ctibor v roce 1483, kdy je tahle zmíněná datace podložena obchodní smlouvou s tím to letopočtem.¹⁰² Nově byla postavena průchodná vstupní věž do nádvoří. Věž má fortifikační charakter a tvar pravoúhlého hranolu.

Dnes jsou na vnějším průčelí věže nad vstupním portálem situována tři okna nad sebou, dvě v horní části atéměř v polovině je tato část členěna římsou s ornamentem vejcovce. [6] [7] Horní okna na fasádě věže se nazývají Formosy. Jedná se o raně renesanční okna, které jsou pravoúhlá, jednoosá, a vnitřním dělicím křížem a s renesanční profilací, nastavená vlysem a krytá římsou.¹⁰³ Na východní straně hranolové věže je zazděné okno, které je zakryto podkrovím východního křídla zámku. [12] Muselo se tak stát při přestavbě východního křídla. Poslední renesanční okno je situované do nádvoří.

Ve spodní části věže se nachází vstupní portál z roku 1492. Tento raně renesanční portál je nejvýznamnějším stavebním počinem Ctibora Tovačovského. [8] Na portále jsou aplikovány renesanční prvky: listová vegetace, akantové listy, orámování vejcovci, stlačená páska nad vytesaným nápisem. Dva polosloupky s kompozitními hlavicemi. Na kládí portálu je vytesán nápis:

„PER DOMINVM STIBORIVM QECIMBVRK. MARCHIONATVS MORAVIE.
CAPITANEVM THVNC. TEMPORIS. HEC. TVRRIS. FACTA. EST.
QVE VOCATVR FORMOSA. M. CCCC. L. XXXX. 2.“ [9]

Překlad latinského nápisu: „*Skrze pana Ctibora z Cimburku, toho času hejtmana markrabství Moravy je udělána tato věž, jež se nazývá spanilá 1492.*“¹⁰⁴ Místní lidé tomu to nápisu nerozuměli a přečíst si ho uměli v té době pouze šlechtické a zahraniční návštěvy. V textu se nacházejí nejjednodušší slova a slovní vazby v té době běžně užívané šlechtou.¹⁰⁵

¹⁰¹ Viz Hlobil – Petrů (pozn. 24), s.107.

¹⁰² Ibidem, s. 108.

¹⁰³ Ibidem, s. 112.

¹⁰⁴ Viz Rozehnal (pozn. 26), s. 114.

¹⁰⁵ Viz Hlobil – Petrů (pozn. 24), s.116.

Ze vstupního portálu z roku 1492 se průjezdem ve věži dostaneme na nádvoří přes bosovaný quattrocenteský portál z rozmezí let 1490 až 1492, jenž se skládá s bosovaných kvádrů. Nad portálem je umístěná znaková deska s heraldickým erbem patřící aliančním znakům Ctibora Tovačovského z Cimburka a jeho ženě Elišce z Melic. [10] Nejpravděpodobněji se nacházel ten to erb nad venkovním portálem z roku 1492 a až za doby, kdy zámek vlastnili Pernštejnové byl přesun na nynější místo.¹⁰⁶

Na fasádě věže v nádvoří nad bosovaným portálem byli zhotoveny tři okna nad sebou. Nad erbem je umístěna římsa a nad římsou jedno ze tří oken nad kterým je římsa s ornamentem vejcovce. V horní části věže nad římsou jsou dvě okna. [11]

Ctibor Tovačovský umírá v roce 1494 a předává Tovačov svému synovci Adamovi. V roce 1502 umírá Adam z Cimburka a svůj majetek zanechal matce Johance z Kravař, která v roce 1503 prodává Tovačovské panství Vilémovi z Pernštejna.

4.2. Město Tovačov za Pernštejnů 1503-1597

Města se v 16. století dělila na královská a vrchnostenská. Vrchnostenské město nepříslušelo k městskému stavu a nebylo zastoupeno na zemském sněmu. Vrchnostenská města se dělila na rezidenční vrchnostenská a vrchnostenská středisková. Oba typy měst vlastnila vrchnost.¹⁰⁷ V rezidenčním vrchnostenském městě sídlila šlechta. Za vrchnostenská rezidenční města se označují města užívaná šlechtou jako hlavní sídla v určitém období. V Tovačově sídlil Jan z Pernštejna od roku 1507 – 1521, Vojtěch z Pernštejna 1552 – 1556 a Vratislav 1556 - 1561. V období, kdy Pernštejnové nesídlili v Tovačově, mělo město statut sídelní střediskové město. V takovém to městě bylo vybudované vrchnostenské sídlo zpravidla označováno jako „zámek“ a vrchnostenské režijní podniky. Vrchnost dbala na vnější vzhled města, vytvářející důstojný rámec vrchnostenského města. Město plnilo roli ekonomickou a správní.¹⁰⁸ Právě Tovačov byl za Ctibora Tovačovského z Cimburka patrně prvním vrchnostenským rezidenčním městem v českých zemích.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Viz Hlobil – Petrů (pozn. 24), s. 110.

¹⁰⁷ Petr Vorel, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15. – 17. století*, Pardubice 2001.

¹⁰⁸ Viz Vorel (pozn. 107), s. 78-81.

¹⁰⁹ *Ibidem*, s. 131.

Na moravských panstvích pánů z Pernštejna v druhé polovině 16. století mohlo žít 27 496 až 30 000 lidí. V urbářích bylo evidováno 3928 osedlích.¹¹⁰ Osedlí jsou skupina lidí reprezentovaná před vrchností držitelem gruntu. Do osedlích se počítá také rodina držitele gruntu včetně čeledi. Jeden osedlí je chápán jako skupina sedmi až deseti lidí.¹¹¹ Podle urbáře z roku 1567 žilo na Tovačovském panství 911 osedlích. V městě Tovačově pobývalo 187 osedlích a ve městečku Kralice 89 osedlích a v Klenovicích 50 osedlích, v okolních vesnicích je evidováno 511 osedlích. Vesnicí s největším počtem osedlích byly Troubky se 71 osedlími a nejmenší Charváty s 11 osedlími. V urbářích z let 1590 a 1597 jsou rozdíly v počtu osedlích minimální. Jejich počet se pohyboval v nárůstu jednoho až čtyř osedlích. V urbáři z roku 1590 se neuvádí Tovačov, ale jen pouze okolní vesnice v panství.¹¹² Přímo v Tovačově mohlo žít v druhé polovině 16. století přibližně 1309 obyvatel a v celém Tovačovském panství 6377.

Na Moravě mezi zakladatele rybníčních sítí patřili páni z Cimburka, s kterými je spjato Tovačovské rybníkářství. Mezi další moravské zakladatele patří páni z Kunštátu, kteří rozvíjeli rybníkářství na Plumlovsku a kolem Ždárského kláštera. Rybníky v Tovačově jsou zmíněny v písemných listinách již od roku 1470 ale konkrétně je jmenován až Hradecký v roce 1503.¹¹³ K rozšíření a rozvoji nových rybníků v Tovačově došlo za Viléma a Jana z Pernštejna. Jedním z důvodů k zakládání rybníků byla poptávka po rybách ze zahraničí a dobrá finanční výnosnost z prodeje. Ve třicátých letech 16. století vznikl Skašovský rybník (dnešní Donbas). Před stavbou rybníka bylo potřeba zajistit půdu. Tu si obstaral Jan z Pernštejna od Tovačovských obyvatel, kterým v listině z roku 1535 dává na oplátku náhrady a milosti za to, že mu darovali půdu na založení nových rybníků.¹¹⁴ V průběhu století založili Pernštejnové také Starý rybník, Paní rybník, Plac (od roku 1590 přejmenován na Zvolenov), Žabělec (dnešní Kolečko), Zámecký rybník.¹¹⁵ V rybnících se chovali kapři, štiky a pstruzi. Za pánů Petřvaldů a Kuenburgů byly rybníky upravovány a vysušovány na pole.¹¹⁶ K obnově rybníků docházelo po druhé světové válce. V roce 1948 se obnovoval Hradecký rybník a Kolečko. Na Skašově (Donbase) byl bagrován štěrk a písek. Těžba se vryla do dnešní podoby a velikosti rybníku.

¹¹⁰ Podle počtu osedlích se nedá přesně určit počet obyvatel, ale lze podle těchto čísel zjistit přibližný odhad žijících lidí. Viz Vařeka (pozn. 14), s. 20.

¹¹¹ Ibidem, s. 15.

¹¹² Ibidem, s. 20.

¹¹³ Ibidem, s. 58.

¹¹⁴ Jan Dubravius, *O rybnících, věnováno Antoninu Fuggerovi*, in: Anežka Schmidtová, Praha 1953, s. 9.

¹¹⁵ Viz Štéger (pozn. 19), s. 17-18.

¹¹⁶ Viz Bouchal (pozn. 20), s. 116.

Právo várečné bylo od středověku jedním z nejdůležitějších a nejnákladnějších městských práv, které legalizovalo vaření piva. Šenkovním právem se udělilo povolení, aby se v šenku (hospodě) prodávalo pivo. Potřebné povolení uděloval majitel panství. Právem várečným obdaroval Tovačov již roku 1411 Albrecht z Cimburka. Dne 3. prosince 1504 Vilém z Pernštejna na toto právo navázal a nařídil, aby lidé, kteří mají výsad, pivo nebrali odjinud než od tovačovských výsadníků. Měli zakázáno dovážet cizí pivo do města, předměstí a okolních vsí. Kdo by tohle nařízení nedodržel, musel by zaplatit pokutu 8 grošů bílých. Výsadní měšťané si slady dělali sami. Byl ustanoven konšel a purkmistr, kteří dohlíželi na vaření piva a děláni sladu. Pokutován měl být také i ten kdo by měl sladu nad svou spotřebu.¹¹⁷ Pivo v 16. století bylo úplně jiné, než ho známe dnes. Pivo bylo hutnější, zakalené a s menším obsahem alkoholu. K tehdejšímu pivu můžeme přirovnat dnešní kvasnicové pivo. V polovině 16. století rozkvétá rozvoj pivovarů, který je spjat s vývojem dvorského hospodářství. Panský pivovar v Troubkách je spjat s Vratislavem z Pernštejna. Pivovar platil vrchnosti za množství vystaveného piva. V Tovačově bylo pivovarnictví druhé nejdůležitější hned za rybníkářstvím.¹¹⁸

Cechy byly řemeslnická nebo obchodnická sdružení, které hájily práva a zájmy svých členů, dohlížely na jakost a cenu výrobků, na výchovu učedníků a skládání mistrovských zkoušek. Cechovní artikule bylo označení pro pravidla a předpisy, které upravovaly organizaci cechů. Dne 31. března 1516 Jan z Pernštejna ještě za života svého otce udělil soukeníkům tovačovským řád cechovní. Ten upravuje zřízení cechu, jeho fungování a sankce za nedodržení řádu. „*K zřízení řemesla soukenického nejprve býti mají voleni dva muži poctiví a víry hodní. Soukna aby dělali dobrá z vln dobře strížených. V trzích aby jedni druhým neškodili buď při kupování vln aneb při prodávání suken.*“¹¹⁹ Roku 1535 se sdružili v cech ševci a koželuzi a dne 23. července téhož roku potvrdil jejich artikuly Jan z Pernštejna. Dále za Jana z Pernštejna vznikl roku 1541 tkalcovský cech. Z té doby se dochovala cechovní pečeť.¹²⁰

Mýtné či mýto byl poplatek, který se vybíral za použití tratí, cest, mostů a náspů při přepravování zboží vozy taženými koňmi. V Tovačově se od nedávna platilo mýto 1 groš za každý vůz prázdný i naložený. Protože vybrané mýto nestačilo k uhrazení vysokých nákladů spojených s opravováním mostů a dlouhých tratí, cest a náspů, přimlouval se Jan z Pernštejna

¹¹⁷ Viz Peřinka (pozn. 18), s. 231.

¹¹⁸ Viz Vařeka (pozn. 14), s. 52-57.

¹¹⁹ Viz Ugwitz (pozn. 17), s. 37-38.

¹²⁰ Viz Peřinka (pozn. 18), s. 234.

roku 1529 na olomouckém sněmu stavů moravských za zvýšení mýta z každého naloženého vozu. Žádal, aby z každého naloženého vozu, který by byl šesti koňmi tažen po čtyřech groších bílých a který čtyřmi koňmi po třech groších mýta dáváno bylo. Sněm jeho žádosti vyhověl.¹²¹

Ve městě stávala škola i za pana Viléma z Pernštejna. O existenci obecné školy (staré školy) svědčí listina Jana z Pernštejna ze dne 24. srpna 1544, kdy tovačovští poddaní žádali o příspěvek pro učitele, kterých bylo v té době nedostatek. Jan z Pernštejna zavedl pro dva učitele refundaci tzv. „prebendu“. Povolil, aby do školy byla dávána prebenda, tj. chleba, pivo a jiné pokrmy, které se na tovačovském zámku pro „čeled“ vařily. *„Zato Tovačovští se měli starati, aby měli rektora a kantora, kteří by se řádně chovali a při dítkách a kostelních služebnostech dosti činili.“*¹²² V druhé polovině 16. století byla zřízena škola bratrská, což působilo nemalé pohoršení pana Vratislava z Pernštejna. Ten dne 28. ledna 1579 napsal zprávu svému tovačovskému úředníkovi Jindřichovi Blektovi z Outěchovic. Ve zprávě přikazuje, aby tovačovští žáci nepřecházeli z obecné školy do bratrské a to z důvodu, že město je malé a ve škole by nebylo dostatek žáků.¹²³

Jan z Pernštejna zřídil v Tovačově lázeň. Dne 5. března 1540 ji bezplatně pustil obci a poté se změnil název na „nové lázně“¹²⁴ Očistná lázeň i chudobinec byly vybudovány na „Kozím rynku“.¹²⁵

Chudobinec neboli špitál v té době byl „sociálním zařízením“ pro staré a chudé obyvatele, kteří se již sami nemohli postarat o své živobytí a byli tak závislí na milodarech a péči jiných. Takovéto zařízení vzniklo za Viléma z Pernštejna. Roku 1510 dal Vilém zapsat zdejšímu špitálu ročně 25 kop grošů míšenských, přičemž měšťané, kteří chudé lidi v něm opatrovali, museli jedenkrát za půl roku vrchnosti předávat ze správy špitálu vyúčtování.¹²⁶ V roce 1515 nechal zapsat 30 kop grošů míšenských. Ze zámku odebíral chudobinec chléb a pivo.¹²⁷ Z tohoto počínu lze vyvodit, že Vilém byl štedrý dárcem a tak, jak o něm různí historikové píšou, byl šlechtným a štedrým člověkem.

¹²¹ Viz Ugwitz (pozn. 17), s. 40-41.

¹²² Viz Peřinka (pozn. 18), s. 219.

¹²³ Ibidem, s. 219-220.

¹²⁴ Ibidem, s. 219.

¹²⁵ Viz Štéger (pozn. 19) s. 15.

¹²⁶ Viz Ugwitz (pozn. 17), s. 32.

¹²⁷ Viz Peřinka (pozn. 18), s. 218.

V Tovačově se nacházel i městský soud, který soudil přestoupení zákona a trestné činy podle magdeburského neboli městského práva. Soudily se tam také „viny krevní i hrdlené“, které nesměly soudit vesnické úřady.¹²⁸

Ještě před příchodem Pernštejnů do města zde byla hlavní část obyvatel katolického vyznání. Ve městě stával gotický kostel. První zmínka o kostele pochází z roku 1359. Stržen byl v roce 1793. Původní kostel stál na stejném místě jako dnešní barokní kostel.¹²⁹ I když byl Vilém katolického vyznání, tak se zasloužil rozšíření učení Jednoty bratrské na Tovačovsku. Jeho žena Johanka z Liblic byla totiž ochránitelkou tohoto náboženského hnutí. S myšlenkou postavit v Tovačově bratrský dům jako první na Moravě, přišel pan Ctibor Tovačovský z Cimburka. Svůj záměr neuskutečnil, neboť brzy zemřel. Po jeho smrti se ujal této myšlenky jeho synovec Adam z Cimburka, který 1. října 1502 vydal listem potvrzení o založení bratrského domu. Obsahově byla zpráva stejná jako ta, kterou v roce 1515 vydal Jan z Pernštejna. Ten ve vydaném listu daroval Jednotě bratrské pozemek na předměstí (dnešní Cimburkova ulice), aby si zde postavili dům pro svou potřebu.¹³⁰

Syn Janův Vojtěch byl podporovatel Luteránství a neměl v oblibě Jednotu bratrskou i přesto, že jeho manželka Kateřina Kostkovna z Postupic byla věřící v Jednotě bratrské. Později chtěl založit vlastní církev, jejíž by byl hlavou. Dostalo se mu tak názvu „moravský biskup“. Mírností se snažil bratrské kněze přilákat k nové víře, ale ti to odmítli. Z toho důvodu je pronásledoval. Zakázal jim náboženské schůze, sňatky, křty, nedovoloval je přijímat do cechů. Neposlušné trestal vězením.¹³¹ Jeho bratr a nástupce Vratislav z Pernštejna byl horlivý katolík. „Byl důvěrným přítelem olomouckých biskupů Viléma Prusinovského z Vickova a Stanislava Pavlovského z Pavlovic.“¹³² Na svých moravských statech pracoval na obnově katolictví. Roku 1580 vystoupil proti bratrům na pernštejnském panství, kam chtěl pravděpodobně dosadit Jezuitský řád.¹³³

Kromě katolíků a Jednoty bratrské byli v Tovačově také židé, kteří zde měli svoji komunitu. Příchod židů je spjat s Janem z Cimburka, který je přijal v Tovačově. Židé byli

¹²⁸ Pod městský soud spadaly vesnice: Věrovany, Lobodice, Ivaň, Hrdibořice, Oplocany, Čelčice, Troubky a Klopotovice. Ibidem, s.230.

¹²⁹ Vyhledáno 9.12.2018, <http://www.hrady.cz/?OID=3148>

¹³⁰ Viz Peřinka (pozn. 18), s. 214-215.

¹³¹ Viz Ugwitz (pozn. 17), s. 46.

¹³² Viz Peřinka (pozn. 18), s. 253.

¹³³ Viz Peřinka (pozn. 18), s. 254.

v roce 1454 vyhnáni z Olomouce a z tohoto důvodu přesídlili do Prostějova a Tovačova. Židé v Tovačově jsou doloženi za Vratislava z Pernštejna. Literatura uvádí, že jich zde bylo několik, přesný počet není uveden.¹³⁴ Starý židovský hřbitov byl založen v 15. století krátce po založení židovské obce. Dnešní židovský hřbitov pochází ze 17. století. Starý hřbitov byl zničen v roce 1643.¹³⁵

¹³⁴ Ibidem, s. 224.

¹³⁵ Vyhledáno 22.5. 2018, <http://www.hrady.cz/index.php?OID=3149&PARAM=11&tid=34275&pos=800>

5. Historie stavební činnosti na zámku a ve městě za Pernštejnů 1503-1597

Tahle kapitola se zaměřuje na stavební činnost pánů s Pernštejna, která se projevila na zámku a ve městě. Tovačovské panství vlastnilo za jejich éry pět pánů z Pernštejna. Prvním byl Vilém z Pernštejna, který koupil Tovačov v roce 1503 a vlastnil jej až do roku 1515, kdy přenechává Tovačovské panství Janovi z Pernštejna 1515-1548. Ten tu však žije už od své svatby v roce 1507.¹³⁶ Vojtěch z Pernštejna byl vlastníkem od roku 1552 až do roku 1556, kdy směnuje majetek s Vratislavem, který byl majitelem až do své smrti v roce 1582. Posledním vlastníkem byl Jan ml z Pernštejna v letech 1582-1597.

5.1. Fortifikace zámku a města

Pernštejnská stavební činnost z první poloviny 16. století spadá tvaroslovím do pozdní gotiky, která doznívala v českých zemích. Jasným příkladem je dochovaná brána a věž předhradí. [13] Nad vstupní bránou do předhradí nechal zhotovit Jan z Pernštejna svůj erbovní znak, jenž je doplněn na pravé straně erbem a jeho manželky Anny Kostkové z Postupic. [14] Raně renesanční tvář získává naopak opevnění celého komplexu a města.¹³⁷ [15]

V časopise *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* ve svém článku autor Zdeněk Gardavský uvádí pana Karla Braného, který se věnoval výzkumu díla nejvýznamnějšího pozdně gotického stavitele ve střední Evropě Benedikta Rieda (1454–1536). Ve své práci zmiňuje, že se již pán Vilém z Pernštejna znal osobně s Benediktem Riedem. Od roku 1490 se spolu potkávali, když byl Vilém z Pernštejna ve funkci nejvyššího hofmistra království českého. Benedikt Ried se znal i s Vilémovými syny, s Vojtěchem od roku 1521 a s Janem, který se s Riedem dostával do styku, jakožto zemský hejtman na Moravě. Měli povinnost udržovat hradní a zemské opevnění na území Moravy. Benedikt Ried projektoval přestavbu sídla v Blatné, v projektu realizovaném v roce 1530 obehnal vodou sypaný val. Podobná řešení i rozměry se nalézaly také v Prostějově. V Pardubicích, Prostějově a v Tovačově nechali Pernštejnové postavit opevnění s vodním systémem, se sypaným valem a okrouhlými rondely typu Blatné. Rondely zámku a předzámčí se dochovaly v Tovačově do dnešní doby. Již zmíněný systém uzavírající zámek a město byl průtočný a voda v něm se dala regulovat. [17]

¹³⁶ Jan O Eliáš, *Zámek Tovačov, Stavebně-historický průzkum, dějiny zámku*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Brno 1981, s. 31-32.

¹³⁷ Viz Plaček (pozn. 28), s. 643.

[18] Po případném uzavření vody mohli udržovat přilehlé opevnění. [16] Do vodního systému přitékala voda z přilehlých mlýnských a vodohospodářských struh a rybníků, které byly součástí promyšleného celku. Tímto řešením a budováním rybníků ve své době předstihli Rožmberky. V roce 1510 za Viléma z Pernštejna vznikla dvacet kilometrů dlouhá mlýnská struha v Tovačově. Vilémův syn Jan ji v roce 1540 prodloužil do Kojetína.¹³⁸

Podle zmíněných informací a za předpokladu, že se Pernštejní znali s Benediktem Riedem, je dle mého názoru možné, že se jím mohli inspirovat při stavbě vodního systému a opevnění. Tuto domněnku potvrzuje text v knize *Dějiny umění v českých zemích 800-2000*. Zde je zmíněno Pardubické opevnění, které kromě Tovačovského nemělo ve střední Evropě analogie a završuje tak „Riedovu školu“.¹³⁹

Pernštejnský zámek v Tovačově, stejně jako v Pardubicích navazoval na město s náměstím. Vstup do sídla byl možný přes předhradí a město. Důležité pro ně bylo také městské opevnění, kterým byl mohutný hliněný sypaný val.¹⁴⁰ K zámeckému opevnění patří nárožní obezděné rondely. Do opevnění patří jihozápadní rondel [19] [20], severozápadní rondel [21] a severovýchodní rondel. [22] V severovýchodním rondelu se nachází místnost zaklenuta velenou klenbou pravděpodobně s transportním otvorem v klenbě. [23] [24] Tenhle objev publikoval František Chupík, který pořídil také fotografickou dokumentaci. Autor uvádí, že místnost v rondelu vznikla při stavbě opevnění a nemohla vzniknout později. Místnost patrně sloužila k uskladnění střeliva a střelného prachu. Iniciativa a vznik opevnění s rondely, jak jsem již zmínil, se uvádí do první třetiny 16. století a je spjata s Pernštejnou. Autor však přichází s myšlenkou, že by se mohlo opevnění a rondely datovat do doby Ctibora Tovačovského z Cimburka. Dochází k tomu po úvaze spjaté s portálem, který má za inspirační vzor italský palác Governo v Anconě a tudíž by mohlo opevnění inspiračně vycházet také z italských paláců obklopených rondely a opevněním.¹⁴¹ Autoři pevnostních staveb tvořící v českých zemích nejsou ve většině případů známi a to platí také pro Tovačovské opevnění. Světlou výjimkou je však mezi architekty Benedikt Ried. Důvodem, proč nejsou tvůrci opevnění známi, jsou nedochované či neexistující archivní prameny.¹⁴² Nedá se tedy přesně vymezit vznik opevnění s rondely. Osobně se přikláním k názoru většinové odborné literatury, který vznik vymezuje do doby Pernštejnů.

¹³⁸ Viz Gardavský (pozn. 32), s. 157-161.

¹³⁹ Viz Benešová (pozn. 31), s. 318.

¹⁴⁰ Viz Hlobil – Petrů (pozn. 24), s. 107.

¹⁴¹ Viz Chupík (pozn. 34), s. 323-331.

¹⁴² Ibidem, s. 323.

5.2. Architektonické prvky městských domů

V Pernštejnských městech se na domech na náměstí používaly pásové atiky a nad nimi půlkruhovitě štíty a troj dělené obloučkové štíty. Tyhle architektonické prvky nalezneme na domech na náměstí v Novém Městě nad Metují. [25] Tohle provedení je situované na staré Prostějovské radnici a postupem času byly objeveny na Pardubických domech. „*Tento velice bohatý, místně, blokově i uličně diferencovaný systém v Pardubicích, jenž reagoval na úroveň terénu a linie hranic domů a jejich společenský a veřejný význam, byl sjednocen kulisovitou formou v Novém Městě a pravděpodobně též v Tovačově.*“¹⁴³ Tovačovské náměstí má situované diagonálně protilehlé vstupy a domy na náměstí byly postaveny s jednotně řešeným podloubím. [26] [27] Byly zde objemově výrazově typizované domy.

Podobné řešení nalézáme i v Pardubicích. Poté co znovu roku 1538 město Pardubice vyhořelo, rozhodl se Jan o jeho obnovu. Při výstavbě města ponechal jeho starší rozčlenění z doby svého otce. K výstavbě nového města povolal stavebního mistra Jiříka z Olomouce. Původní jednopatrové domy nahradily dvoupatrové. Jiřík vyrovnával renesanční obloučkové štíty do stejné výše, jak na náměstí, tak i v ulicích, důsledně dle stejného typu a rozměru.¹⁴⁴ Domy byly ukončeny vysokou atikou se štítem. Obloučkové štíty jednotlivých domů se tyčily jednotně nad atikovou římsou. Varianty jednotlivých obloučkových atik byly určeny šířkou domů. Mohly být jedno obloučkové nebo i více obloučkové nad sebou.¹⁴⁵ Zajímavostí beze sporu je, že se postaral také o budoucí ochranu města vytvořením důkladného hasičského řádu.¹⁴⁶

¹⁴³ Viz Gardavský (pozn. 32), s. 157-161.

¹⁴⁴ Josef Sakař, *Dějiny Pardubic nad Labem I. část 1, Dějinný přehled města, zámku a bývalého panství do roku 1648*, Pardubice 1920, s. 66-68.

¹⁴⁵ Viz Novotná (pozn. 94), s. 34.

¹⁴⁶ Viz Sakař (pozn. 144), s. 66.

5.3. Zámek a jeho architektonická přestavba

Po koupi Tovačova získal Vilém pozdně gotický hrad s quattrocenteskými architektonickými prvky a dvěma portály. V průběhu 16. století byl Tovačovský hrad přestavěn Pernštejnou na zámek. Spadá tak do kategorie renesančních zámků, které byly přestavěny a nevznikly jako novostavba na takzvané zelené louce. V dnešní době je zámek tříkřídlí. Skládá se z jižního, východního a severního křídla. Přestavby zámku dokumentuje vývojové schéma. Černě je vyobrazeno gotické zdivo z éry pánů Tovačovských z Cimburka. Zrnitě je ztvárněno pozdně gotické zdivo za Ctibora Tovačovského z Cimburka. Šrafování na vývojovém schématu poukazuje na renesanční přestavby za Jana a Vratislava z Pernštejna. [29] Právě Jan z Pernštejna nechal postavit podél západní hradby „jezdecký sál“. Dvorní sálu bylo možné přijet na koni. Sál byl na konci 19. století zbořen.¹⁴⁷

Ve *Vlastivědě Moravské*, autor František Peřinka přidal půdorys 1. a 2. patra zámku. Na půdorysech lze vidět jednotlivé místnosti zámku. Půdorysy zámku jsou vytočené z jihu na sever. [29] [30]

Původní věž z doby Ctibora Tovačovského z Cimburka se patrně Jan z Pernštejna rozhodl zvýšit nadstavbou a zároveň přístavbou schodištní věžice. [31] Schodištní věžice se vstupem do věže byla stavěna po roce 1515 současně s cihelnou oktogonální nadstavbou.¹⁴⁸ Podle nejnovějších výzkumů z roku 2014 se vznik schodištní věže s oktogonální věží uvádí okolo roku 1554. Věž v době vzniku měla narůžovělou omítku s oranžovým kvádrováním.¹⁴⁹ Spodní část schodištní věžice v přízemí zakrývá na levé straně bosované kvádry Cimburského portálu. Vstup na schodiště věže je situován z nádvoří. [32] Na kamenném točitém schodišti se po architektonické analýze našly kamenické značky. [33] [34] Konkrétně ve střední části vřetene schodiště a jedna značka byla objevena také na okenním ostění. Celkově se odkrylo devět kamenických značek a jedna technická. Na schodišti věže pracovalo devět kameníků. Kamenickou huť činnou při stavbě lze bezpečně prokázat pro polovinu 16. století.¹⁵⁰

V horní části věžice je dřevěné vřetenové schodiště, které ústí do oktogonální nadstavby. Oktogonální věž je pomyslně členěna kordony (římsou) na čtyři části. Ve čtvrté části se nachází vyhlídka. [35] [36] Věž je zakončena cibulovou střechou, která není původní.

¹⁴⁷ Viz Plaček (pozn. 28), s. 644.

¹⁴⁸ Viz Hlobil (pozn. 25), s. 111.

¹⁴⁹ Viz Žurek (pozn. 30), s. 57-58.

¹⁵⁰ Ibidem, s. 59.

Ve druhém patře východního křídla nalezneme v portále osazené železné kované dveře s rukojetí připomínající houžev Pernštejnského zubra. [37] Nejedná se však o houžev ale o tordovaný přitažný kruh vycházející z čtyřlísté podkladní destičky. Vlevo od kruhu je před klíčovou dírkou dodatečně umístěn štítek. [38] Dveře visí na dodatečných závěsech, osazených ve špaletě portálu a otvírají se směrem ven. Autor textu zde uvádí, že se dveře dostali na zámek v průběhu 19. století nebo na začátku 20. století a mohly sloužit jako protipožární uzávěra.¹⁵¹ Dveře nejsou datované prozatím v žádné literatuře. Ke dveřím se dostaneme od točitého schodiště ve věžici. Dveře člení diagonální pásy a mezi nimi situované erby rodu Pernštejnů. [39] [40] Na diagonálních pásích v křížení jsou situovány nýty připomínající bábovku či květ rostliny a mezi nimi umístěné velikostně nestejněměrné kruhové nýty.

Paralelu k těmto dveřím nalezneme na hradě Pernštejn. Dveře na hradě se datují do konce 15. století. Čelní plochu člení diagonální pásy. Erby se zubří hlavou jsou naprosto stylově totožné na obou dveřích, rozdíly nalezneme v počtu erbů. Na Pernštejnském hradě jsou erby se zubrem situovány uprostřed dveří o obklopeny dvouhlavými orlicemi a českými dvouocasými lvy. Dalším rozdílem je početnější výzdoba rostlinných květů lemující již zmíněné vyobrazení v poli. [41] [42] Následující odlišnost spatříme v umístění a ve tvaru přitažné rukojeti. Rukojeť z Tovačova se nachází na levém boku dveří a rukojeť z Pernštejna uprostřed v křížení dvou diagonálních pásů. Posledním rozdílem je barevnost dveří. Ty z hradu Pernštejn byly vymalovány zlatavou barvou. Tento zásah spatříme ve zvířecích motivech a v květinových či bábovkových nýtech.

Ve spodní části věže před vstupem do zámku se nachází v prvním patře okno. V horní části okna se dnes nachází erb se zubří hlavou a houžví v nozdrách. Podle Ivo Hlobila je okno s Pernštejnským znakem „kompozičně a částečně i formálně svázáno se vstupním portálem“. Okno se nenachází na původním místě a bylo zde umístěno dodatečně.¹⁵² [43]

¹⁵¹ Viz Slavík (pozn. 29), s. 145.

¹⁵² Viz Hlobil (pozn. 25), s. 103

Architektonickou změnou prošla i jižní a východní křídla zámku, která byla rozšířena do nádvoří i navenek. [51] Dvorní průčelí východního křídla vybavili patrovými arkádovými ochozy. Východní křídlo zámku bylo přestavěno později než schodištní věžice a horní oktogonální nadstavba.¹⁵³ Do nádvoří ve východním křídle zámku neznámý architekt navrhl tři patra arkád. [45] Žurek s Mlčákem arkády datují do roku 1554 na základě rytého nápisu s tímto letopočtem.¹⁵⁴ Pod zásypem klenby v malované římse se zachoval již zmíněný letopočet a dále pak ryté kamenické značky řemeslníků.¹⁵⁵ Objev byl nalezen při sondážních průzkumech prováděných v letech 1991-1992. Byla vytvořena kresebná rekonstrukce původních renesančních arkád. [44] Domnívám se, že letopočet souvisí spíše s iluzivní malovanou fasádou završenou rovněž malovanou římsovou. Tovačovské arkády jsou v přízemí a prvním patře pilířové s iluzivní rustikou, kolem roku 1550 by to byl prvek tak progresivní, že by téměř neměl obdoby v architektuře naší renesance. Je nutné spíše uvažovat o stavebních aktivitách Vratislava z Pernštějna, pro nějž paralelně pracovala v nedalekém Prostějově skupina řemeslníků, která přišla ze slezského Brzegu, paralelně však přestavoval Pernštenský palác na Hradčanech, zámek v Litomyšli či Pardubický zámek. Zde zaměstnával umělce a řemeslníky dvorské huti pod vedením Ulrica Aostallise, který mimo jiné „používal“ převýšené oblouky (zámek v Pardubicích, zámek v Brandýse nad Labem). Ty můžeme v Tovačově vidět na arkádové stěně v prvním patře.

Přízemí a první patro arkádového křídla směrem do nádvoří se skládá ze sedmi obloukových arkád. Jednotlivé arkády jsou nesené hranolovými pilíři zdobenými rytým kvádrováním. [46] Archivolty a cvikly architekt navrhl se zvýrazněným rytým rámováním. Stejným způsobem byly vytvořeny na římse šikmé pruhy mezi podlažími. První patro arkád má parapet s šesti kuželkovými balustrádami a středními pilířky s diamantovou bosou na čelní straně a na bočních stranách s polovičními kuželkami. [47] [48] Chodba v přízemí a prvním patře je zaklenuta křížovými klenbami. [49] V druhém patře arkád se nachází kuželkové balustrády s parapetem, které člení hranolové podstavce s diamantovou bosou na čelní straně a na bočních stranách s polovinou kuželky. Z těchto šesti podstavců vycházejí toskánské sloupy směřující k architrávu. Po stranách patra jsou zapuštěny ve stěně sokly s polosloupy. [50] Toskánské sloupy se skládají z patky, hladkého dřívku a hlavice. Podle rekonstrukce bylo horní patro stejně jako dvě nižší patra zakončeno půlkruhovitými arkádami.

¹⁵³ Viz Hlobil (pozn. 27), s.111.

¹⁵⁴ Viz Mlčák – Žurek (pozn. 29), s.238.

¹⁵⁵ Viz Mlčák – Žurek (pozn. 24), nestránkováno.

Mezi východním a severním křídlem je situovaná zámecké kaple. [52] Jejím iniciátorem byl Vratislav z Pernštejna. Kapli chtěl vybudovat pro sebe a svou ženu Marií Manrique de Lara y Mendoza. Stavba započala v roce 1559. V pramenech je doložena výstavba základů. Dnešní podoba je výsledkem stavební činnosti z let 1670-1672. Jejím stavebníkem byl Ferdinand Julius hrabě Salm z Neuburku Kaple je zasvěcena Zvěstování Panny Marie.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Viz Bouchal (pozn. 22), s. 101-102.

6. Závěr

Páni z Pernštejna patřili mezi nejvýznamnější a nejbohatší šlechtické rody. Měli významný vliv jak v politickém a hospodářském, tak i kulturním a náboženském životě společnosti nejen na Moravě, ale i v Čechách. Jednotliví členové rodu Pernštejnů, kteří vlastnili panství Tovačov, se zasloužili o jeho rozvoj v rozdílné míře.¹⁵⁷ O rozvoj města a panství v podobě podpory školství, náboženství, zemědělství, řemeslnictví a rybníkářství se zasloužil především Vilém a jeho syn Jan. Mysleli na blaho svých poddaných a nezapomínali ani na péči o nemocné, staré a opuštěné obyvatele města. Rád bych vyzvedl osobnost Viléma, který významně rozšířil rodový majetek. Byl šlechtyn, moudrý hospodář a obchodník. Na svou dobu velice pokrokový. Znamenitych úspěchů dosáhl v rybníkářství, hornictví a pivovarnictví. Další výraznou osobností, kterou bych rád vyzvedl, je Vratislav, který proslul jako významný politik, diplomat a cestovatel. S největší pravděpodobností se v cizině inspiroval, např. v Itálii renesančním uměním a dále představovaným zámek v slezském Břehu. Po jeho vzoru se pustil do přestavby prostějovského zámku, kam později přenesl své sídlo. Zasloužil se o stavbu zámku v Litomyšli. Byl štedrým podporovatelem vědy a umění. Rozšířil rodinnou knihovnu v Tovačově tehdy vzácnými literárními díly.¹⁵⁸ Bohužel na rozdíl od svého dědy Viléma hodně utrácel a rod značně zadlužil.

Dnešní zámek je kombinací historicky uměleckých slohů, které se projeví na architektuře zámku. Jedná se o jedinečnou stavbu složenou z několika přestaveb a přístaveb sídelního objektu. V šestnáctém století se v architektuře Tovačova realizovali Pernštejnové. Zanechali svou stopu nejen zde, ale i na stavbách dalších moravských a českých měst, zámků a opevnění. Z důvodu vleklých válek a ohrožení ze strany Turků byl kladen důraz na zvýšení bezpečí a obrany města a zámku. K tomuto účelu mělo sloužit vylepšení opevnění, které se postupně stávalo architektonicky důmyslnější. Architektonické změny zámku, města a opevnění započal Jan z Pernštejna. Ve starší literatuře je uváděn jako stavebník oktogonální věže a schodištní věžice. Nové poznatky z průzkumů však toto tvrzení vyvracejí a datují ho někdy okolo roku 1554, kdy probíhala přestavba objektu na renesanční zámek s arkádami. Stavitelem tudíž nemohl být Jan, ale s největší pravděpodobností jím byl Vratislav. V odborné literatuře je zmiňován také jako iniciátor kaple. Vojtěch v Tovačově pobýval jen krátce a je

¹⁵⁷ Vilém z Pernštejna a jeho syn Jan, Janův syn Vojtěch a Vratislav, Vratislavův syn Jan.

¹⁵⁸ Viz Peřinka (pozn. 3), s. 253.

tedy možné, že neprováděl žádné úpravy zámku. Stejně tak i poslední majitel Tovačova Vratislavův syn Jan. Zajímavou paralelou k městu Tovačovu a jeho zámku s opevněním jsou Pardubice, ve kterých stavebně architektonické změny byly znamenitým dílem Viléma a Jana z Pernštejna.

Vzhledem k tomu, že arkády Tovačovského zámku nejsou zcela probádané, domnívám se, že by se mohla pozornost historiků umění a badatelů upírat právě k nim. Prvním důvodem je, že arkády na zámku nemají ve svém stylovém východisku zcela prokazatelnou paralelu a jsou unikátním monolitem v české architektuře. Druhým důvodem je skutečnost, že není zcela prokazatelně určen a odůvodněn jejich objednavatel a architekt. Je potřeba zjistit objednavatele a architekta arkád. Jako objednavatel je autory zmiňován Vratislav, což nesouhlasí s datací stavby arkád, která je uváděna okolo roku 1554. Vratislav však na zámku pobýval až od roku 1556. Role architekta je přisuzována dvěma známým postavám pracujícím později pro Vratislava z Pernštejna. Jedním z nich byl stavitel prostějovského zámku Caspar de Cuneo a jako další je zmiňován stavitel litomyšlského zámku Giovanni Battista Aostali. V tomto ohledu se naskýtá prostor k dalšímu bádání a případnému předatování vzniku arkád do pozdější doby a určení architekta.

7. Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

- Jan Dubravius, *O rybnících, věnováno Antoninu Fuggerovi*, in: Anežka Schmidtová, Praha 1953.
- Aleš Rozehnal, Tovačovský renesanční nápis z roku 1492, in: František Hýbl (ed.), *Morava na prahu nové doby: sborník příspěvků z konference, konané 22. – 23. června 1994 u příležitosti úmrtí Ctibora Tovačovského z Cimburka*, Přerov 1995, s.113-120.
- Antonín Ugwitz, *Z minulosti města Tovačova a okolí*, Prostějov 1907.
- Bohumír Štéger, *Tovačov, 650 let městem*, Tovačov 1971.
- František Chupík, Moravské záblesky renesance ve fortifikacích, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Historická Olomouc, Úsvit renesance na Moravě za vlády Matyáše Korvína a Vladislava Jagellonského (1479-1416) v širších souvislostech*, č. 17, Olomouc 2009, s. 323-331.
- František Peřinka, *Vlastivěda moravská: II. místopis, Kojetínský okres*, Brno 1930.
- Ivo Hlobil – Eduard Petrů (eds.), *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, 107–115.
- Ivo Hlobil, K stavebněhistorické analýze tovačovského zámku, in: František Hýbl (ed.), *Morava na prahu nové doby: sborník příspěvků z konference, konané 22. – 23. června 1994 u příležitosti úmrtí Ctibora Tovačovského z Cimburka*, Přerov 1995, s. 110-112.
- Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: Jiří Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989, s. 6-61.
- Jaroslav Pánek, Politika, náboženství a každodennost nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 187-202.
- Jaroslav Pánek, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, České Budějovice 2003.
- Jaroslav Teplý, *Rod Pernštejnů za Přemyslovských a Lucemburských králů*, Pardubice 2016.
- Jiří Slavík, Glosy k opevnění a stavebnímu vývoji tovačovského zámku, in: Zlata Gersdorfová – Petr Menšík (eds.), *Castellologica bohemica 15*, Plzeň 2015, s. 140-150.
- Josef Sakař, *Dějiny Pardubic nad Labem I. část 1, Dějinný přehled města, zámku a bývalého panství do roku 1648*, Pardubice 1920.

- Klára Benešová, Za větší slávu Pernštejnského rodu, in: Taťána Petrasová - Rostislav Švácha (eds.), *Dějiny umění v českých zemích 800-2000*, Řevnice 2017, s. 318-319.
- Karel Žurek, K nálezům a dokumentaci kamenických značek vřetenového schodiště zámecké věže v Tovačově, in: Bohdan Kaňák (ed.), *Olomoucký archivní sborník 14*, Olomouc 2016, s. 56-65.
- Leon Bouchl, *Toulky Tovačovskou minulostí aneb 695 let historického putování městem pod Spanilou věží*, Tovačov 2016.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, Poznámky ke stavebním dějinám zámku v Tovačově v období renesance, in: *Historická Olomouc*, č. 9, Olomouc 1992, s. 103-106.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, Tovačov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka, *Od gotiky k renesanci: Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1440-1550, svazek III, Olomoucko*, Olomouc 1999, s.234-238.
- Michaela Kokojanová, Za Pernštejnů 1495-1599, in: Ludmila Grůzová et. al., *Prostějov : Dějiny města. I*, Prostějov 2000, s. 93.
- Miroslav Plaček, Feudální sídla a městské fortifikace na olomoucku 1440-1550, in: Michal Soukup, *Od gotiky k renesanci: Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1440-1550, svazek III, Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 132-137.
- Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, zámků a tvrzí*, Praha 2007.
- Marek Vařeka, *Jan z Pernštejna 1561-1597, hospodářský úpadek Pernštejnů*, České Budějovice 2008.
- Pavel Marek, *Pernštejnské ženy: Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*, Praha 2018.
- Petr Čornej - Milena Bartlová, *Velké dějiny země Koruny české VI. 1437-1526*, Praha 2007.
- Petr Svoboda, *Pernštejnové a jejich doba: výběrový katalog & stručný průvodce výstavou*, Praha 2012.
- Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995.
- Petr Vorel, Cimburkové a Pernštejnové (Majetkové a rodinné vztahy na přelomu 15. a 16. století), in: František Hýbl (ed.), *Morava na prahu nové doby: sborník příspěvků z konference, konané 22. – 23. června 1994 u příležitosti úmrtí Ctibora Tovačovského z Cimburka*, Přerov 1995, s. 75-85.
- Petr Vorel, *Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století: edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551*, Pardubice 1997.

- Petr Vorel, Páni z Pernštejna, *Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.
- Petr Vorel, *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15. – 17. století*, Pardubice 2001.
- Petr Vorel, *Velké dějiny země Koruny České VII, 1526-1618*, Praha 2005.
- Vladimír Hrubý – Vilém Maryška, *Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491-1548: malířství a sochařství*, Pardubice 2003.
- Vladimír Nekuda – Josef Unger, *Hrádky a tvrze na Moravě*, Brno 1981.
- Zdeněk Gardavský, Vývojové souvislosti Pernštejnských měst v Čechách a na Moravě, *Zprávy Klubu přátel Pardubicka* 29, č. 7-8, 1994, s. 157-161.

Prameny

- Jan O Eliáš, *Zámek Tovačov, Stavebně-historický průzkum, dějiny zámku*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Brno 1981. Inv. č: 3263.
- Zdeněk Gardavský, *Zámek Tovačov, Stavebně-historický průzkum*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 1984. Inv. č: 2760A.
- Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Zámek Tovačov, Stavebně-historická analýza a návrh památkové obnovy*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 1991. Inv. č: 5058.

Diplomové práce

- Lenka Hradilová, *Raně renesanční tvarosloví zámku v Tovačově a jeho stylové východisko v díle italských umělců 15. století. Renesanční triumfální portál a jeho výpovědní hodnota* (diplomní práce), Dějiny výtvarných umění FF UP, Olomouc 2015.
- Hana Holásková, *Stavební a umělecká historie zámku v Tovačově* (diplomní práce), Ústav hudební vědy FF MU, Brno 2009.
- Kamil Lukeš, *Renesanční úložný nábytek v moravských a slezských sbírkách* (diplomní práce), Dějiny výtvarných umění FF UP, Olomouc 2011.

Internetové zdroje

<http://www.hrady.cz/index.php?OID=3149&PARAM=11&tid=34275&pos=800>

<http://www.hrady.cz/?OID=3148>

8. Seznam obrazové dokumentace

1. Rodový erb Pernštejnů, Galerie pod spanilou věží, Tovačov. Foto: Tomáš Parák.
2. Pozemkový majetek Jana z Pernštejna v roce 1540. Převzato z: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s.10.
3. Pozemkový majetek v Pobečví v roce 1540. Převzato z: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s.10.
4. Tovačov, poloha obce, mapa. Převzato z: *Google Maps*, <https://www.google.cz/maps/place/751+01+Tova%C4%8Dov/@49.4251564,17.264964,6826m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x471254d03d5a4409:0xc5e5988b85a01db318m2!3d49.4296113!4d17.2856392>, vyhledáno: 27. 4. 2018.
5. Zámek Tovačov v roce 2010, pohled od jihu. Foto: Tomáš Parák.
6. Zámek Tovačov v roce 2017, pohled od jihu. Foto: Tomáš Parák.
7. Spodní část zámecké věže s portálem. Foto: Tomáš Parák.
8. Raně renesanční portál z roku 1492. Foto: Tomáš Parák.
9. Detail portálu s latinským nápisem. Foto: Tomáš Parák.
10. Bosovaný portál. Foto: Tomáš Parák.
11. Spodní část věže, pohled z nádvoří. Foto: Tomáš Parák.
12. Zazděné okno na věži, pohled z podkroví východního křídla zámku. Foto: Tomáš Parák.
13. Portál brány předhradí. Foto: Tomáš Parák
14. Rodové erby Jana z Pernštejna a Anny Kostkové z Postupic. Foto: Tomáš Parák.
15. Opevnění zámku a města Tovačova. Převzato z: Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, zámků a tvrzí*, Praha 2007, s.643.
16. Vodní příkop před předzámčím, pohled na východ. Foto: Tomáš Parák.
17. Vodní příkop před zámkem, pohled z mostu na východ. Foto: Tomáš Parák.
18. Vodní příkop před zámkem, pohled z věže. Foto: Tomáš Parák.
19. Jihozápadní rondel. Foto: Tomáš Parák.
20. Jihozápadní rondel, pohled z věže. Foto: Tomáš Parák.
21. Severozápadní rondel, pohled z věže. Foto: Tomáš Parák.
22. Severovýchodní rondel, pohled na východ. Foto: Tomáš Parák.
23. Klenuta prostora v severovýchodním rondelu. Převzato z: František Chupík, *Moravské záblesky renesance ve fortifikacích*, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Historická*

Olomouc, Úsvit renesance na Moravě za vlády Matyáše Korvína a Vladislava Jagellonského (1479-1416) v širších souvislostech, č. 17, Olomouc 2009, s. 326.

24. Otvor v klenbě. Převzato z: František Chupík, *Moravské záblesky renesance ve fortifikacích*, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (eds.), *Historická Olomouc, Úsvit renesance na Moravě za vlády Matyáše Korvína a Vladislava Jagellonského (1479-1416) v širších souvislostech*, č. 17, Olomouc 2009, s. 326.

25. Dům s půl kruhovitě zakončenými štíty, Nové Město nad Metují. Foto: Tomáš Parák.

26. Pohled na Tovačovské náměstí. Foto: Tomáš Parák.

27. Domy na náměstí v Tovačově. Foto: Tomáš Parák.

28. Vývojové schéma zámku. Převzato z: Miroslav Plaček, *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, zámků a tvrzí*, Praha 2007, s.644.

29. První poschodí zámku. Převzato z: František Peřinka, *Vlastivěda moravská: II. místopis, Kojetínský okres*, Brno 1930, s. 223.

30. Druhé poschodí zámku. Převzato z: František Peřinka, *Vlastivěda moravská: II. místopis, Kojetínský okres*, Brno 1930, s. 224.

31. Věž s vřetenovým schodištěm. Foto: Tomáš Parák.

32. Vstup na vřetenové schodiště, pohled z nádvoří. Foto: Tomáš Parák.

33. Vřetenové schodiště. Foto: Tomáš Parák.

34. Kamenická značka. Foto: Tomáš Parák.

35. Oktogonální věž, pohled z nádvoří. Foto: Tomáš Parák.

36. Oktogonální věž pohled od Jihu. Foto: Tomáš Parák.

37. Pernštejnské dveře. Foto: Tomáš Parák.

38. Rukojeť dveří. Foto: Tomáš Parák.

39. Erby zubří hlavy na dveřích. Foto: Tomáš Parák.

40. Detail erbu zubří hlavy. Foto: Tomáš Parák.

41. Pernštejnské dveře na hradě Pernštejn. Vyhledáno 31. 5. 2018

http://pavement.rajce.idnes.cz/Hrad_Pernstejn/#P7170185.jpg.

42. Detail erbu zubří hlavy. Převzato z: Petr Vorel, Páni z Pernštejna, *Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999, s. 81.

43. Okno s erbem zubří hlavy, pohled od jihu. Foto: Tomáš Parák.

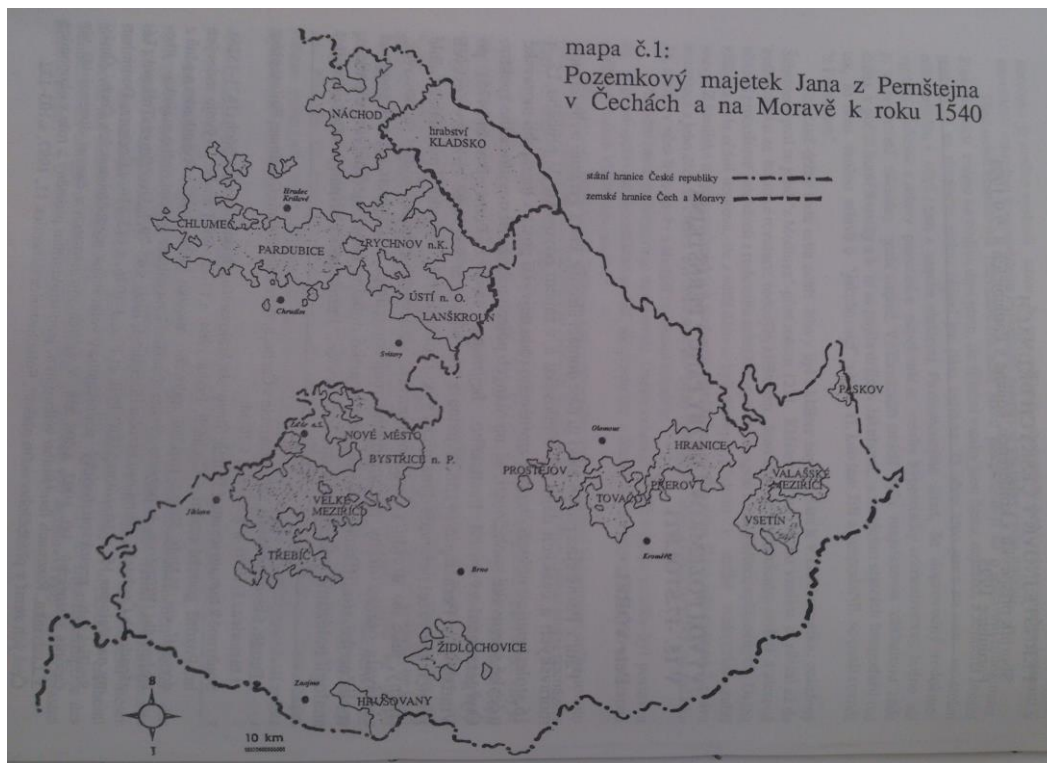
44. Arkádové ochozy východního křídla zámku, pohled ze západu. Foto: Tomáš Parák.

45. Kresebná rekonstrukce renesančních arkád. Převzato: Leoš Mlčák – Karel Žurek, Poznámky ke stavebním dějinám zámku v Tovačově v období renesance, in: *Historická Olomouc*, č. 9, Olomouc 1992, s. 26.
46. Pilíř s rytým kvádrováním. Foto: Tomáš Parák.
47. Parapet s balustrádami. Foto: Tomáš Parák.
48. Detail balustrád v prvním arkádovém patře. Foto: Tomáš Parák.
49. Arkádová chodba v prvním patře. Foto: Tomáš Parák.
50. Druhé patro arkád s toskánskými sloupy. Foto: Tomáš Parák.
51. Vnější fasáda východního křídla. Foto: Tomáš Parák.
52. Fasáda východního, severního křídla s kaplí uprostřed. Foto: Tomáš Parák.

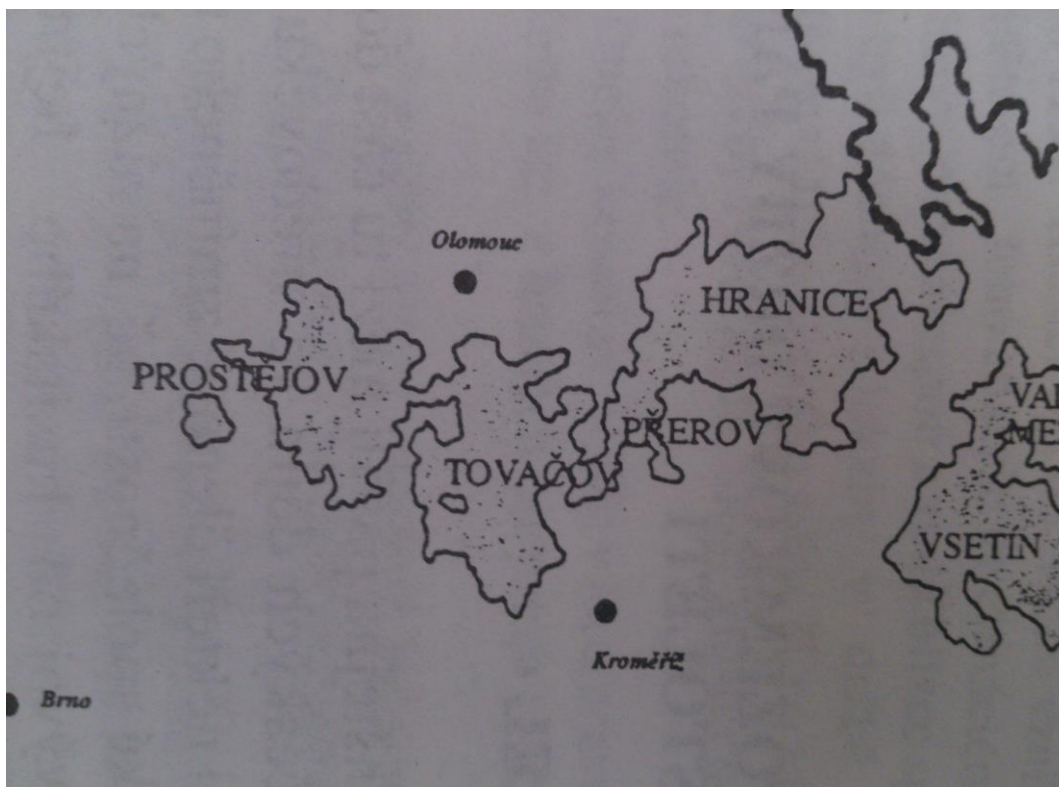
9. Obrazová dokumentace

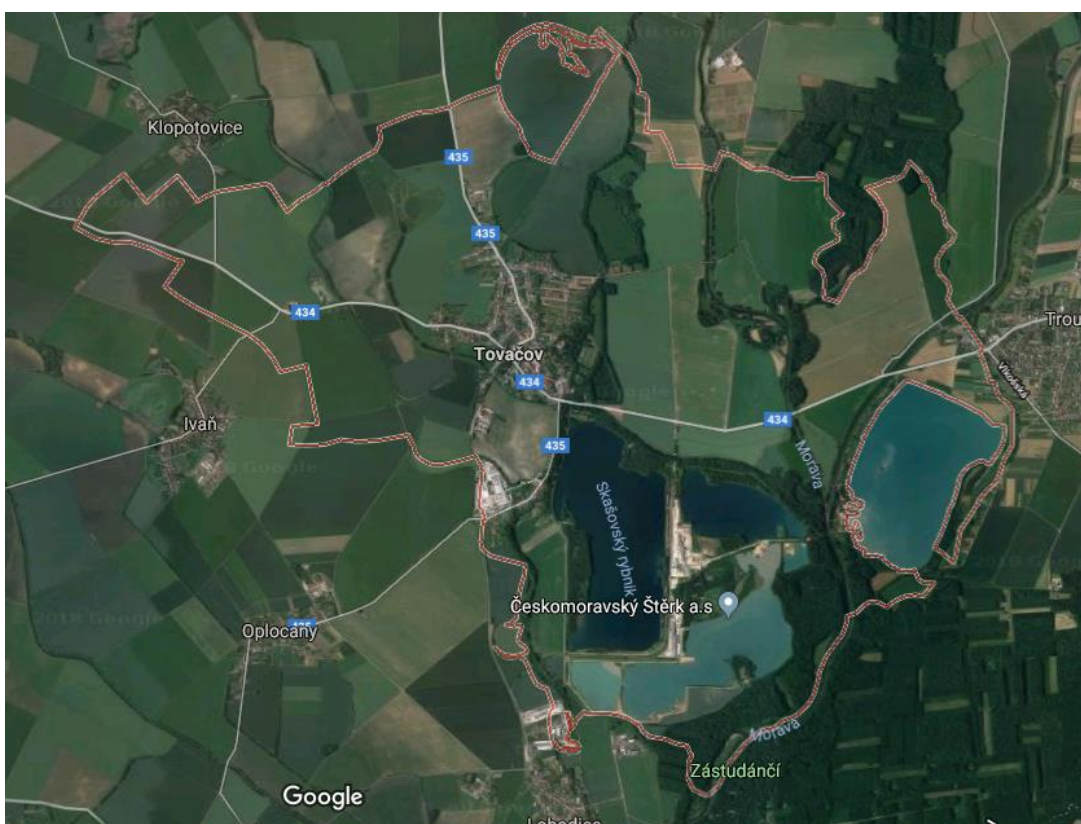
1. Rodový erb Pernštejnů.

2. Pozemkový majetek Jana z Pernštejna v roce 1540.

3. Pozemkový majetek v Pobečví v roce 1540.

4. Tovačov, poloha obce, mapa.

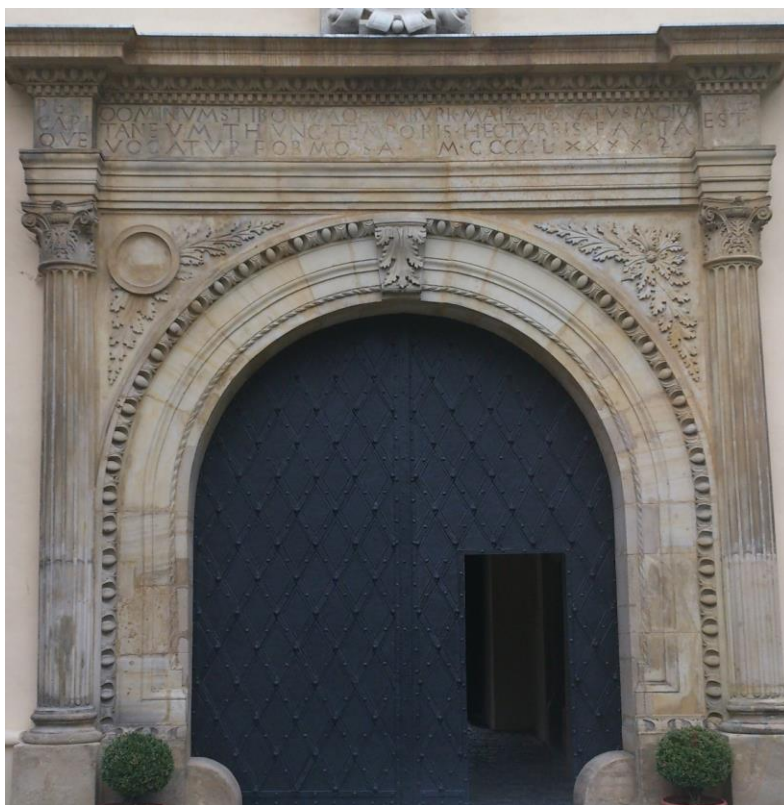
5. Zámek Tovačov v roce 2010, pohled od jihu.

6. Zámek Tovačov v roce 2017, pohled od jihu.

7. Spodní část zámecké věže s portálem.

8. Raně renesanční portál z roku 1492.

9. Detail portálu s latinským nápisem.

10. Bosovaný portál.

11. Fasáda věže z nádvoří.

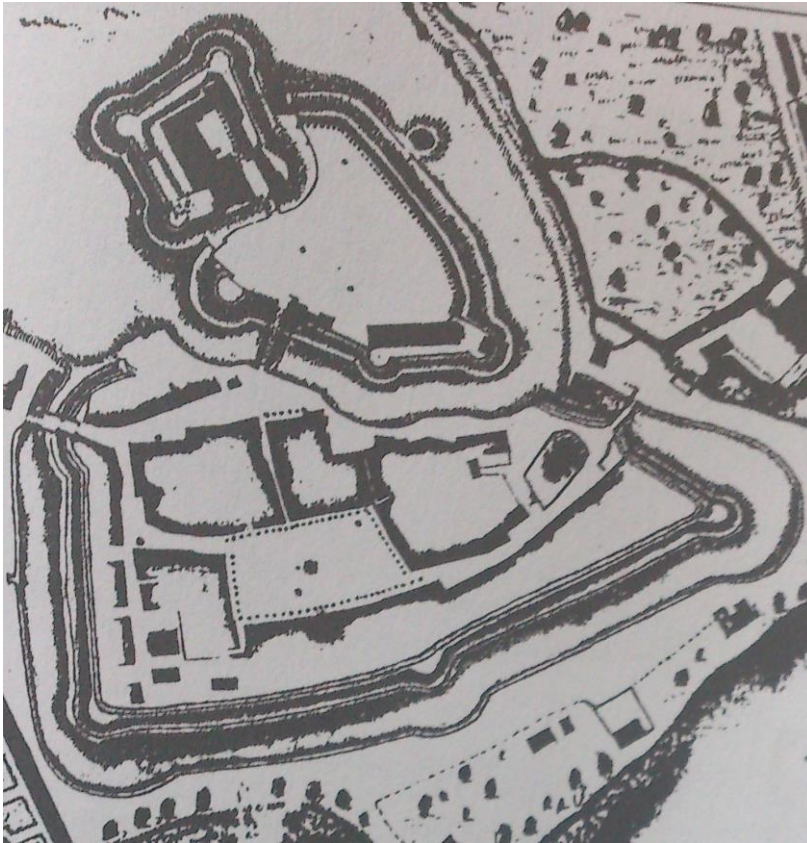
12. Zazděné okno, pohled z podkroví východního křídla zámku.

13. Portál brány předhradí.

14. Rodové erby Jana z Pernštejna a Anny Kostkové z Postupic.

15. Opevnění zámku a města Tovačova.

16. Vodní příkop před předhradím, pohled na východ.

17. Vodní příkop před zámkem, pohled z mostu na východ.

18. Vodní příkop před zámkem, pohled z věže.

19. Jihozápadní rondel.

20. Jihozápadní rondel, pohled z věže.

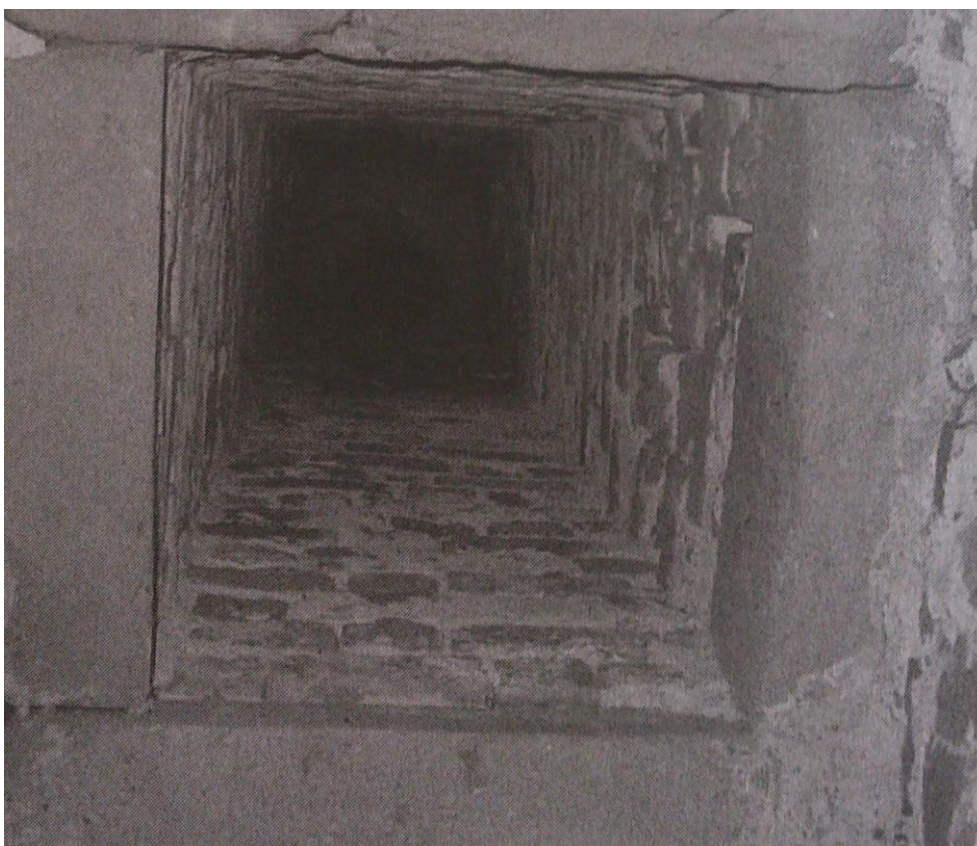
21. Severozápadní rondel, pohled z věže.

22. Severovýchodní rondel.

23. Klenutá prostora v severovýchodním rondelu.

24. Otvor v klenbě.

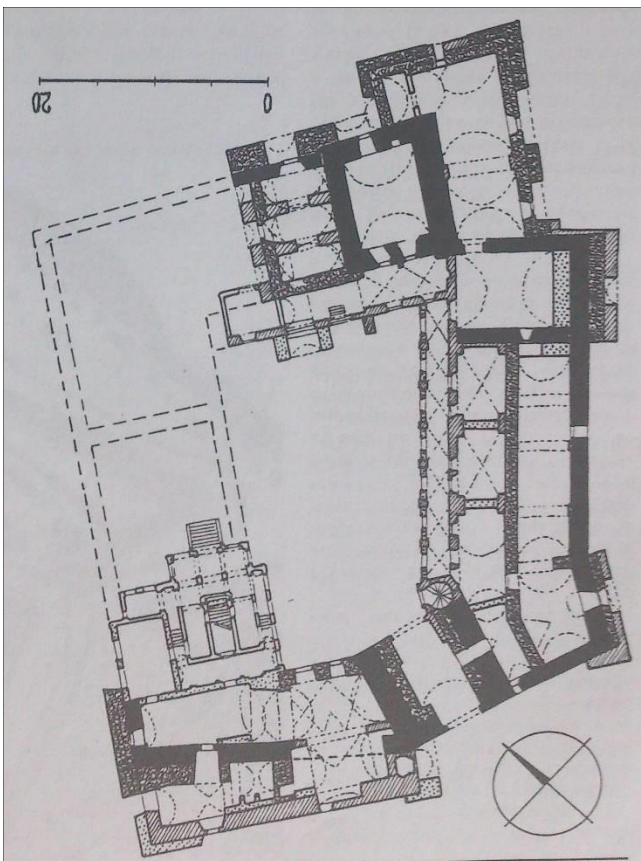
25. Dům s půl kruhovitě zakončenými štíty, Nové Město nad Metují.

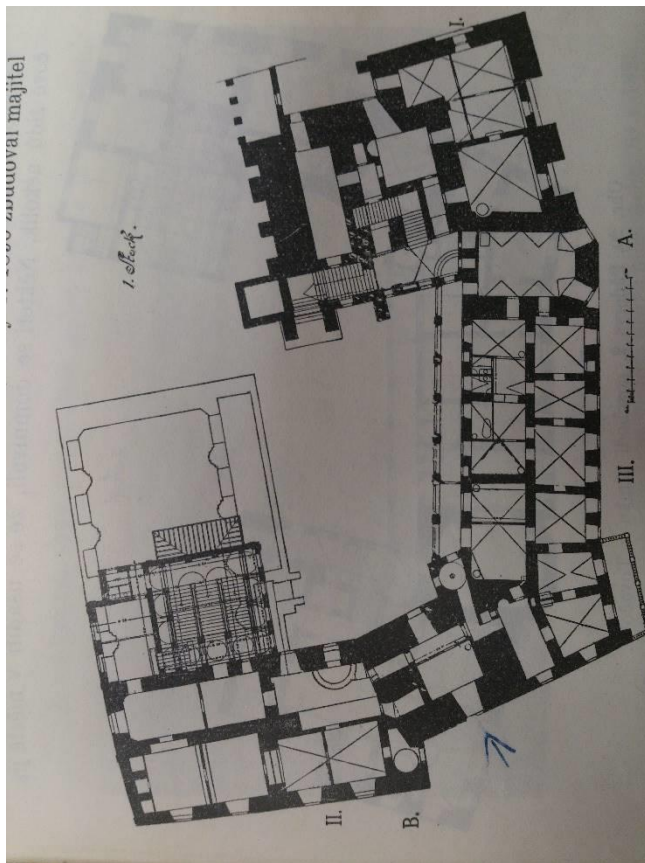
26. Pohled z ulice na náměstí v Tovačově.

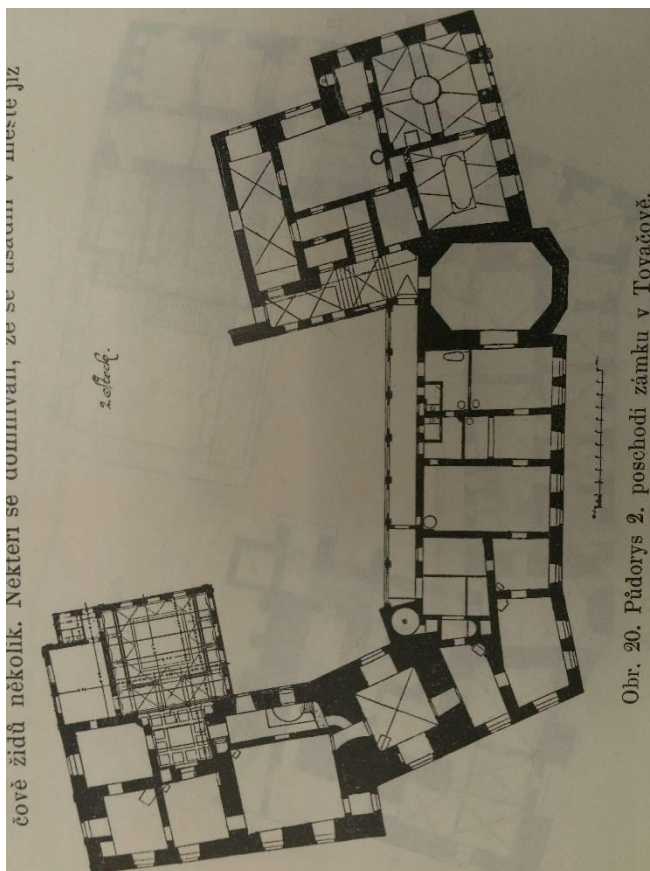
27. Domy na náměstí v Tovačově.

28. Vývojové schéma zámku.

29. Půdorys prvního poschodí zámku.

30. Půdorys druhého poschodí zámku.

31. Věž s vřetenovým schodiště.

32. Vstup na vřetenové schod, pohled z nádvoří.

33. Vřetenové schodiště.

34. Kamenická značka.

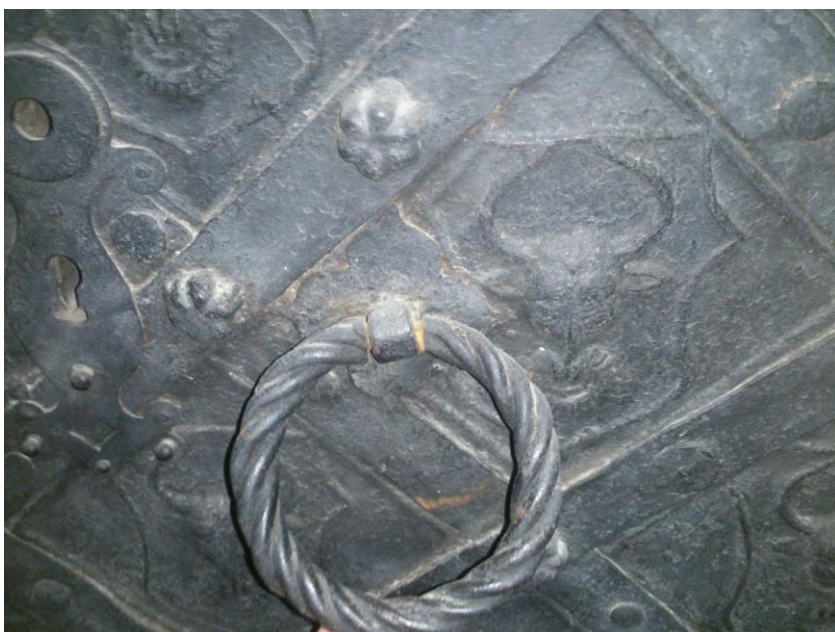
35. Oktogonální věž, pohled z nádvoří.

36. Oktogonální věž pohled, od jihu.

37. Pernštejnské dveře na zámku v Tovačově.

38. Rukojeť dveří.

39. Erby zubří hlavy na dveřích.

40. Detail erbu zubří hlavy.

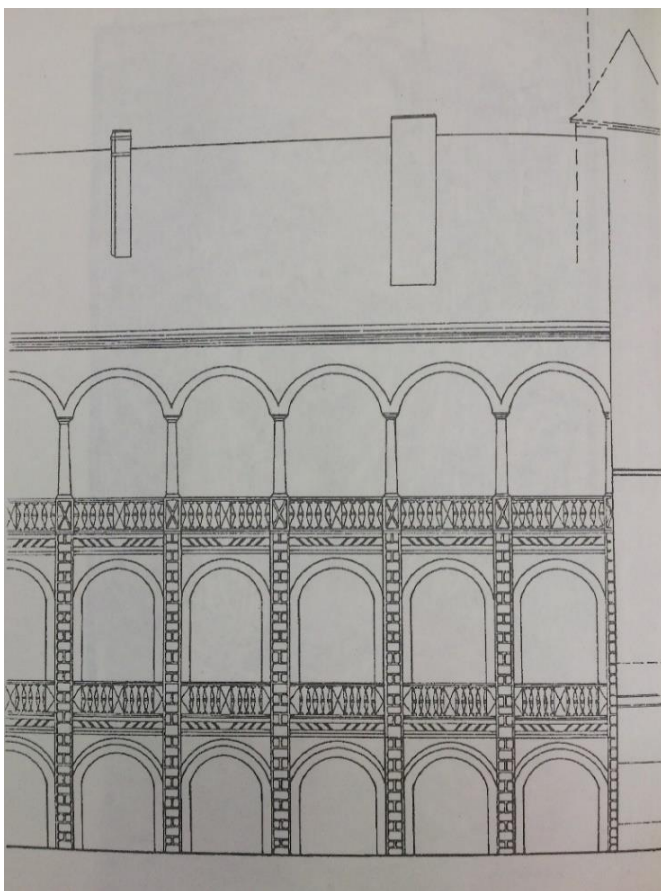
41. Pernštejnské dveře na hradě Pernštejn.

42. Detail erbu zubří hlavy.

43. Okno s erbem zubří hlavy, pohled od jihu.

44. Kresebná rekonstrukce renesančních arkád.

45. Arkádové ochozy východního křídla zámku, pohled ze západu.

46. Pilíř s rytým kvádrováním.

47. Parapet s balustrádami.

48. Detail balustrád v prvním arkádovém patře.

49. Arkádová chodba v prvním patře.

50. Druhé patro arkád s toskánskými sloupy.

51. Vnější fasáda východního křídla.

52. Fasáda východního, severního křídla s kaplí uprostřed.

10. Anotace

Jméno a příjmení:	Tomáš Parák
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Waisser, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019
Název práce:	Tovačov v době Pernštejnů (1503-1597): zámek, rezidenční město
Název práce v angličtině:	Tovačov in Pernstein period (1503-1597): the castle and residential town
Anotace práce:	Bakalářská práce se zaměřuje na zámek a město Tovačov za Pernštejnů (1503-1597). Pojednává o historii rodu pánů z Pernštejna, zmiňuje historii města Tovačova. V architektuře se práce zabývá fortifikací města a zámku a přestavbou zámku.
Klíčová slova:	Renesance, architektura, zámek, Pernštejnové, Tovačov
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis is focused on the castle and the town of Tovačov during the reign of Pernstein aristocratic family from year 1503 to year 1597. This thesis deals with the history of genus of the Lords of Pernstein and mentions the history of town of Tovačov. Thesis from the architectural point of view analyzes the fortification of the town and the castle and the reconstruction of the castle.
Klíčová slova v angličtině:	Renaissance, architecture, castl, Pernstein, Tovačov
Přílohy vázané v práci:	1 CD ROM s obrazovou přílohou a textem práce
Rozsah práce:	74 stran
Jazyk práce:	Čeština

